Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Zahraniční politika Spojených států amerických vůči novým rostoucím mocnostem - Indie

Tomáš Korch

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Zahraniční politika Spojených států amerických vůči novým rostoucím mocnostem - Indie

Tomáš Korch

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015 ……

Děkuji vedoucí práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za její čas, vstřícný přístup a užitečné rady, které mi věnovala během psaní mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod 1
1 Teoretická část 4
1.1 Moc 4
1.2 Světová mocnost 6
1.3 Nová rostoucí mocnost 8
2 Mocenské postavení Indie a Spojených států amerických 13
2.1 Spojené státy jako světová mocnost 13
2.2 Indie jako rostoucí mocnost 13
3 Studenoválečné období 17
3.1 Indicko-pákistánský konflikt 17
3.2 Americko-indický vztah 19
4 Administrativa Billa Clintona 22
4.1 Nukleární krize 22
4.2 Kárgilský konflikt 24
4.3 Clintonova návštěva Indie 26
5 Administrativa George W. Bushe 28
5.1 Boj proti terorismu a indicko-pákistánská krize 29
5.2 Vojenská spolupráce 31
5.3 Civilní jaderná spolupráce 34
6 Administrativa Baracka Obamy 38
6.1 Strategický dialog a Obamova návštěva Indie 40
6.2 Vláda Nárendra Módího 43
Závěr 47
Seznam použité literatury a pramenů 52
Resumé 59
Přílohy 60

Úvod

Spojené státy americké lze označit za vítěze studené války a zemi, která po skončení tohoto konfliktu získala v mezinárodním systému výsostné postavení – stala se globální supervelmocí. Rozpad bipolárního uspořádání světa však neznamenal jen upevnění mocenské pozice Spojených států, na mezinárodní scéně se začali stále více prosazovat i noví aktéři, kteří v období studené války hráli druhotnou roli. V dnešním multipolárním světě můžeme Spojené státy označit spíše za eminentní světovou mocnost, než osamocenou supervelmoc, kdy se o to významným dílem zasluhují i právě zmiňovaní noví aktéři, takzvané nové rostoucí mocnosti, které mají neopomenutelný potenciál promlouvat do globální politiky a omezovat tak pozici Spojených států a dalších současných velmocí. Tyto nové mocnosti mají předpoklad obrovského mocenského růstu a je třeba s nimi do budoucna počítat jako s potenciálními novými světovými mocnostmi. Za rostoucí mocnosti jsou v současnosti nejčastěji označovány Brazílie, Indie, Čína, Írán či Jihoafrická republika.

Vztahy Indie, jakožto jedné z těchto rostoucích mocností, a Spojených států amerických byly během studené války limitovány indickým odmítáním participovat v některém ze dvou mocenských bloků. Jasným důkazem toho bylo členství Indie v Hnutí nezúčastněných státu. Navíc díky pozdějšímu příklonu Indie k Sovětskému svazu na začátku 70. let 20. století se šance na možnost vzájemné indicko-americké spolupráce snížila na úplné minimum. Renesance těchto vztahů přišla až s koncem studené války na počátku 90. let 20. století. S rozpadem Sovětského svazu přišla Indie o svého spojence, zároveň však díky úspěšným ekonomickým reformám nastartovala svůj hospodářský růst. Indie začala usilovat o větší vliv na mezinárodní scéně, cítila se však izolovaná a ohrožovaná rostoucí Čínou, potřebovala nového spojence. Pro Spojené státy získávala oblast Indického oceánu stále větší význam a budování partnerství s Indií, potenciální budoucí mocností, která zastávala, na rozdíl od Pákistánu a Číny, stejné demokratické hodnoty a ideály, se ukázalo jako vhodný krok jak

projektovat v tomto regionu své zájmy. Sbližování dvou největších demokracií tak mohlo začít.

Cílem této práce je analýza zahraniční politiky Spojených států amerických vůči Indické republice se zaměřením na bezpečností dimenzi společných vztahů, a to v období od roku 1993 do počátku roku 2015. Rok 1993 jsme jako počátek zkoumaného časového úseku zvolili především z důvodu nástupu Billa Clintona do prezidentského úřadu, s nímž je spojováno značné zlepšení americko-indických vztahů a počátek vzájemné bezpečnostní spolupráce. Konec zkoumaného úseku, začátek roku 2015, se váže k druhé Obamově návštěvě Indie, která je zatím poslední významnou událostí v rámci vzájemných vztahů. Tato práce je koncipovaná jako jednopřípadová studie, kdy jsme k naplnění cíle využili metody analýzy a pro tento účel jsme si stanovili následující výzkumné otázky: *Jaký byl přístup Spojených států amerických vůči Indii v bezpečnostní oblasti za administrativ prezidentů Billa Clintona, George W. Bushe a Baracka Obamy? Které události a faktory v tomto období zahraniční politiku Spojených států amerických vůči Indii ovlivňovaly?*

Tato práce je členěna do tří částí. V první teoretické části se budeme zabývat koncepty souvisejícími s mocenským postavením Spojených států a Indie. Nejprve představíme pojem moc, z jehož základu následující koncepty vycházejí. Navážeme tedy konceptem světové mocnosti a nové rostoucí mocnosti. V druhé části budeme do námi vybraných konceptů z teoretické části dosazovat data související s námi zkoumanými zeměmi, abychom potvrdili, či vyvrátili, zda jsou Spojené státy světovou mocností a zda je Indie novou rostoucí mocností.

Třetí částí je samotná analýza zahraniční politiky Spojených států amerických vůči Indii se zaměřením na bezpečností oblast. První kapitola třetí části této práce se bude zabývat historickým pozadím indicko-pákistánského konfliktu a vztahy Spojených států s Indií do konce studené války, tedy do začátku námi zkoumaného období. Podkapitolu o indicko-pákistánském konfliktu jsme zařadili především z důvodu pochopení příčiny sváru mezi těmito

zeměmi, jelikož tento spor přetrvává i do současnosti a jak je dále v práci vidět, stále ovlivňuje zahraniční politiku Spojených států vůči oběma zemím. Podkapitola o studenoválečných vztazích mezi Spojenými státy a Indií má za cíl podat stručný popis toho, jak k sobě oba aktéři před námi zkoumaným obdobím přistupovali, a na jehož základě můžeme dále zaznamenat proměnu přístupu v zahraniční politice obou zemí, která začátkem 90. let 20. století započala. Následující kapitoly se již věnují zahraniční politice Spojených států vůči Indii v námi vymezeném období. Kapitoly jsou členěny dle administrativ tří amerických prezidentů, jmenovitě Billa Clintona, George W. Bushe a Baracka Obamy. Jednotlivé administrativy jsou členěny do podkapitol dle významných událostí a oblastí bezpečnostní spolupráce, které měly v daném období zásadní vliv na vzájemné vztahy.

Při zpracování této práce jsme využívali převážně cizojazyčných, konkrétně anglických zdrojů, neboť problematika světových mocností a nových rostoucích mocností, stejně jako bezpečnostní vztahy Spojených států amerických a Indie, jsou v českém prostředí reflektovány poměrně málo. V teoretické části jsme se opírali převážně o literaturu významných teoretiků v oblasti mezinárodních vztahů. V analytické části jsme čerpali nejčastěji z internetových článků, vládních zpráv a analýz výzkumných institutů, neboť se jedná informace poměrně nové a aktuální, které nebyly doposud knižně publikovány.

1 Teoretická část

V teoretické části této bakalářské práce se budeme zabývat dvěma koncepty, které mají za cíl charakterizovat Spojené státy americké a Indii. Jedná se o koncept světové mocnosti a koncept rostoucí mocnosti. Už v tomto bodě však nutno podotknout, že terminologie je v obou případech značně chaotická, neexistuje zde jednotný konsensus, stejně jako přiřazení daného státu do konkrétní úrovně mocenské pyramidy se liší autor od autora.

1.1 Moc

Pro charakteristiku světové mocnosti a nové rostoucí mocnosti je nejprve potřeba si definovat základní pojem, ze kterého oba termíny přímo vycházejí, a tím je moc. Hlavní představitel realistické školy teorie mezinárodních vztahů Hans Morgenthau (Morgenthau dle Holsti 1964: 179) považuje moc za základní složku politiky. Dle něj je veškerá politika pouze bojem o moc. Touha po moci či ovládání je základní lidskou přirozeností a bez ohledu na záměry vlády je bezprostředním cílem každého státu právě zisk moci.

Strukturální realismus Johna Mearsheimera vychází z Morgenthauova pojetí moci a dále ho rozvíjí. Dle něj všechny státy systému touží nejen po zisku moci, ale usilují o takové množství moci, aby mohli zaujmout pozici globálního hegemona. Touha po moci však nevychází z lidské přirozenosti, je řízena jednou zásadní potřebou, a tou je potřeba přežít (Mearsheimer 2001: 43). Mearsheimer ztotožňuje moc především s velikostí armády a možností uškodit ostatním státům. Moc dělí na takzvanou latentní a vojenskou. Latentní mocí jsou veškeré socioekonomické součásti, které dovolují státu budovat armádu, tvoří ji tedy počet obyvatel a bohatství země (ekonomická síla státu). Z výše popsaného vyplývá, že latentní moc vede přímo k moci vojenské. Vojenskou moc, jak už se samo nabízí, Mearsheimer definuje čistě jako armádní kapacity státu. I v době atomových zbraní je dle něj stále nejvýznamnější součástí vojenské síly pozemní

armáda, pěchota, kterou dále doplňuje letectvo a námořnictvo (Mearsheimer 2001: 44).

Tammen a kolektiv autorů charakterizují moc jako schopnost přinutit protivníka ke splnění našich požadavků. Zdroje této moci můžeme nalézt ve třech oblastech: v počtu obyvatel, kteří mohou pracovat a bojovat, ekonomické síle státu a efektivnosti politického systému. Síla státu je pak složena z těchto tří faktorů a schopnosti promítat svůj vliv za hranice státu. Přestože je počet obyvatel základní součástí definice moci, sám o sobě však nestačí, což dokazuje relativní slabost států, jako je například Bangladéš. Populace musí být především produktivní. Proto mají vyspělé země v mezinárodním prostředí daleko větší vliv než jejich rozvíjející se a populačně větší protějšky. To je důvod, proč Spojené státy stále dominují nad Čínou. Zcela zásadní jsou však politické kapacity a efektivnost politického zřízení, které populační a ekonomický potenciál proměňují v politickou moc, díky které je stát schopný naplňovat své národní cíle a zájmy (Tammen 2000: 8–9).

Výše popsaným definicím moci, které stojí na realistickém základu, stále častěji oponuje koncept takzvané soft power. Autorem tohoto konceptu je neoliberální teoretik Joseph Nye. Soft power je dle něj v podstatě opakem realistického pojetí moci, které nazývá hard power. Hard power popisuje jako schopnost přesvědčit aktéra nebo si vynutit jeho chování nátlakem, jenž vychází z vojenské a ekonomické síly. Soft power definuje jako schopnost aktéra ovlivnit chování ostatních aktérů tak, aby chtěli získat to samé, co první aktér. Na rozdíl od hard power je soft power založená na přitažlivosti a pozitivní motivaci (Nye 2004: 5). Soft power dle Nye tvoří tři základní součásti:

- Kultura – populární (masová) kultura a vysoká kultura (umění, literatura).
- Politické hodnoty – stát je uplatňuje směrem dovnitř i navenek.
- Zahraniční politika – vystupování státu v mezinárodních organizacích a chování vůči ostatním státům.

Pokud je stát v těchto oblastech úspěšný a pro ostatní státy se stane přitažlivým, daleko lépe prosazuje své vlastní zájmy a jeho hodnoty a cíle jsou akceptovány a přejímány ostatními státy mezinárodního systému (Nye 2004: 11–14). Nye přichází ještě se třetím termínem, takzvanou smart power, kterou popisuje jako vhodnou kombinaci hard power a soft power (Nye 2004: 46).

1.2 Světová mocnost

Podobně jako u většiny teorií mezinárodních vztahů, i v případě vymezení konceptu světové mocnosti nepanuje na akademické půdě téměř žádná shoda. První problém je už v samotném označení, které závisí na tom, jak daní autoři chápou rozložení sil v mezinárodním systému, tedy na polaritě systému. Na jedné straně jsou autoři, kteří považují systém za unipolární a Spojené státy americké vymezují jako samostatnou kategorii, kterou označují jako supervelmoc, hegemon a podobně. Na straně druhé jsou autoři, kteří na systém nahlíží jako na multipolární a na vrchol mocenské pyramidy stavějí více států, které označují jako světové mocnosti či velmoci. Konsensus ohledně specifik a vlastností daného konceptu však neexistuje v rámci žádného z přístupů.

Kenneth Waltz se jako zástupce klasické realistické školy zaměřuje především na kapacity státu, vyzdvihuje schopnosti ekonomické, vojenské a politické. Za světovou mocnost však nelze označit stát, který vyniká pouze v jedné z těchto oblastí, světové mocnosti musejí umět kombinovat kapacity ve všech oblastech, aby nejlépe sloužily jejich zájmu. Mocenské postavení státu závisí na kombinaci síly všech následujících oblastí: velikost populace a území, ekonomické kapacity, politická stabilita a moc, síla armády a zdroje surovin (Waltz 1979: 130–131).

Thomas Volgy a kolektiv autorů definují světovou mocnost ve dvou rovinách: jaké vlastnosti světová mocnost skutečně má a na základě čeho je za mocnost ostatními považována. Stát je světovou mocností pokud má neobvyklé schopnosti, kterými může prosazovat své vlastní zájmy v mezinárodním systému. Stát těchto schopností aktivně využívá k vykonávání neobvykle široké

a expanzivní zahraniční politiky, která sahá dále než do jeho bezprostředního sousedství či regionu. Usiluje o ovlivňování chodu mezinárodních záležitostí nezávisle na ostatních světových mocnostech. Státu je připisován status světové mocnosti, pokud je politiky jiných států vnímán v rámci mezinárodního společenství jako neobvykle silný a ochotný ovlivňovat průběh globálních záležitostí a pokud s ním politici těchto států jednají v souladu s tímto přístupem (Volgy 2011: 6).

Barry Buzan se pokusil na základě klasických vymezení velmocí vytvořit koncept nový. Mezinárodní systém považuje za unipolární, proto vedle konceptu světové mocnosti popisuje také takzvanou supervelmoc. Popsání charakteristik supervelmoci je pro pochopení Buzanova konceptu světové mocnosti důležité, neboť na něj přímo navazuje.

Supervelmoci jsou charakteristické svým širokým spektrem kapacit a schopností, které uplatňují napříč celým mezinárodním systémem. Zcela zásadní jsou prvotřídní vojensko-politické kapacity a silná ekonomika, která je podporuje. Supervelmoci musejí mít celosvětový politický a vojenský dosah a musejí být v těchto oblastech aktivní. Tyto země se za supervelmoc samy považují a jejich postavení uznávají i ostatními aktéři v mezinárodním systému. Supervelmoci musejí být aktivní hráči v procesech sekuritizace a desekuritizace, pokud možno ve všech regionech světa, ať už jako hrozba, garant stability, spojenec nebo vedlejší účastník. Jsou také především nositeli univerzálních hodnot, o které se mezinárodní společenství opírá. Právě na úspěchu ve stanovování těchto hodnot je postavena celá legitimita jejich statutu jako supervelmoci (Buzan 2004: 69).

V porovnání se supervelmocemi je podle Buzana dosažení statutu světové mocnosti méně náročné, ať už v rámci potřebných kapacit či chování aktéra. Světové mocnosti nepotřebují mít velké kapacity ve všech sektorech, stejně jako nutně nemusejí hrát roli v sekuritizaci nebo ekonomických procesech v rámci všech oblastí mezinárodního systému. Světové mocnosti se od těch regionálních odlišují tím, jak na ně reagují ostatní aktéři na základě výpočtů rozložení sil

v současnosti a blízké budoucnosti. To znamená, že stát je ostatními aktéry systému považován za světovou mocnost v případě, že se svým čistým ekonomickým, politickým a vojenským potenciálem uchází, v krátkodobém či střednědobém výhledu, o pozici supervelmoci. Stát se tak stává světovou mocností jak na základě svých reálných kapacit, tak na základě svého potenciálu (Buzan 2004: 69–70).

Pro posouzení zda jsou Spojené státy světovou mocností či nikoliv se budeme řídit klasickým realistickým konceptem Kennetha Waltze. Zvolili jsme tak především pro jeho relativně jednoduchou aplikovatelnost a jednoznačnost.

1.3 Nová rostoucí mocnost

Koncept nových rostoucích mocností je poměrně novým fenoménem. Emancipace takto označovaných zemí započala po skončení bipolárního konfliktu, kdy se zemím globálního Jihu otevřel prostor pro zvyšování jejich postavení v mezinárodním prostředí. Za druhý milník vzestupu těchto států lze považovat rok 2008 a s ním spojenou ekonomickou krizi, která negativně dopadla na tradiční mocnosti v čele se Spojenými státy americkými, nové mocnosti však příliš nepoznamenala. Tyto nové mocnosti se snaží zasadit o změnu mezinárodního systému, kterému po skončení studené války vládly právě Spojené státy. Především kvůli výrazným rozdílům v členské základně mezi těmito státy panuje shoda jen v tom, že změna systému je třeba, nicméně neexistuje odpověď na to, jak by nové globální uspořádání mělo vypadat (Piknerová – Šanc 2014: 7–10). Z rozdílnosti států, které považujeme za nové mocnosti, vyplývá i nejednost v konceptu – shoda na akademické půdě v podstatě neexistuje, liší se jak v názvosloví (v anglickém prostředí rising powers, emerging powers či new powers), členské základně, tak i v jednotlivých atributech, které jsou rostoucím mocnostem přisuzovány.

První koncept rostoucích mocností, kterým se budeme zabývat, předkládá Pinar Tank z norského výzkumného centra NOREF (*Norwegian Peacebuilding Resource Centre*). Mezi takzvané rostoucí mocnosti řadí především země

hospodářského uskupení BRICS – Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika, dále je doplňuje druhořadými mocnosti, jako je Indonésie, Turecko či Mexiko (Tank 2012: 1). Prvním a zároveň nejvýznamnějším znakem rostoucích mocností, kterého si Tank všímá, je ekonomická síla těchto států. Do budoucna se předpokládá, že ekonomiky rostoucích mocností budou tvořit stále větší podíl z celkového světového hrubého domácího produktu, až nakonec dosáhnou jeho nadpoloviční většiny (viz příloha č. 1). Je tedy příhodné, že poprvé se o rostoucích mocnostech začalo hovořit právě ve spojitosti s rostoucím významem ekonomik těchto států. Stalo se tak ve zprávě globální investiční společnosti Goldman Sachs z roku 2003, ve které byl i poprvé představen pojem BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína, později v roce 2011 změněn na BRICS a rozšířen o Jihoafrickou republiku). Přestože původní označení rostoucí mocnost označovalo pouze tyto 4 ekonomicky vyspělé země, jak už bylo zmíněno výše, současný koncept zahrnuje daleko více států. Silná ekonomika však nutně neznamená politický vliv, dle Tanka se tyto státy snaží svůj politický vliv prezentovat na půdě mezinárodních organizací, jako je například OSN. Asi nejviditelnější formou snahy o politický vliv jsou summity[1] BRIC(S), kde se spolu vysocí představitelé těchto zemí snaží řešit globální ekonomické a politické problémy. (Tank 2012: 2).

Druhým znakem pro rostoucí mocnosti dle Tanka je samotné přiznání tohoto statutu. Zatímco ekonomická síla Číny nebo Indie je jasně zařazuje mezi neoddiskutovatelné rostoucí mocnosti, menší a ekonomicky slabší státy to s uznáním tohoto statutu mají složitější. Jedním z kroků jak tohoto uznání dosáhnout je být v postavení regionálního lídra. Pro tyto státy je tak důležitá silná pozice a znatelná angažovanost v rámci svého vlastního regionu. Jako příklad Tank uvádí zájem Turecka ve svém regionu, kde sehrává roli mediátora mezi Sýrií a Irákem, stejně jako aktivně podporuje Palestinu v její existenční otázce. Podobně uvádí snahy Brazílie, stát se vůdčí zemí jihoamerického regionu, což dokazuje zakládáním organizací, jako jsou Jihoamerické sdružení

[1] První summit BRIC se uskutečnil v roce 2009 v ruském Jekatěrinburgu.

volného obchodu (MERCOSUR) či Unie jihoamerických národů (UNASUR) a dalších (Tank 2012: 3).

Dále lze dosáhnout uznání statutu rostoucí mocnosti prostřednictvím projekce jejich soft power. Již zmíněné zapojování Turecka na Blízkém východě, je postaveno především na projekci soft power, která využívá turecké historie, kultury a demokracie k upevnění jeho postavení na globální úrovni. Brazilská soft power je založena především na demokratické reformě této země, hodnotách a současné síle brazilských demokratických institucí. Významnou formou jak si zvýšit svůj mezinárodní statut je také angažovanost v humanitárních projektech, především v Africe. (Tank 2012: 3).

Andrew F. Hart a Bruce D. Jones přicházejí s daleko komplexnější charakteristikou. Stejně jako Tank si všímají především ekonomického růstu, na jehož základě mezi rostoucí mocnosti řadí státy skupiny BRICSAM, tedy Brazílii, Indii, Čínu, Jihoafrickou republiku a Mexiko. Přestože pracují s rozšířením původní skupiny BRIC, z konceptu rostoucích mocností záměrně vylučují Rusko, které považují za bývalou tradiční mocnost, jenž spíše upadá, než že by jeho význam rostl (Hart – Jones 2011: 65). Kromě ekonomické síly jsou důležité značné vojenské a politické zdroje, vnitřní soudržnost a schopnost spoluutvářet mezinárodní řád. Rostoucí mocnosti se aktivně snaží hrát významnou roli v globálním systému – budovat silné postavení ve svém regionu, přispívat do misí OSN, či zabývat se otázkou ochrany životního prostředí. Důležitá je také jejich participace v mezinárodních organizacích, ať už globálních či regionálních. Ze své pozice se snaží napadat legitimitu post-studenoválečného uspořádání a touží po více multipolárním uspořádání světa. To se projevuje ve snaze omezit v systému pozici Spojených států amerických, zpochybňováním legitimity humanitárních intervencí, či snahou o reformu Rady bezpečnosti OSN (Hart – Jones 2011: 65–66).

Významným rysem rostoucích mocností je v současnosti prohlubující se spolupráce a úzké vazby mezi nimi samými, jak v rámci bilaterálních smluv, tak v rámci regionálních a mezinárodních organizacích. Důležitá je také spolupráce

v oblasti armády (primárně společná vojenská cvičení). V posledním bodě si Hart s Jonesem všímají, že koncept rostoucích mocností bývá často spojován s konceptem středních mocností (*middle powers*), ke kterým se řadí státy jako Kanada, Japonsko a některé evropské země. Na rozdíl od tradičních středních mocností však státy, které považujeme za rostoucí mocnosti, nebyly po 2. světové válce plně integrovány do světového řádu. Jejich tehdejší pozice pouhých přihlížejících se silně promítá v jejich současných strategických zájmech a národních cílech (Hart – Jones 2011: 67).

V návaznosti na poslední bod předchozího konceptu Eduard Jordaan demonstroval svůj koncept rostoucích mocností na komparaci klasických středních mocností (Austrálie, Kanada, Norsko či Švédsko) a právě rostoucích středních mocností. Mezi rostoucí mocnosti Jordaan řadí Argentinu, Brazílii, Nigérii, Malajsii, Jihoafrickou republiku a Turecko (Jordaan 2003: 165). Jordaan se ve svém konceptu nejprve věnuje ústavním charakteristikám. Demokratický systém většiny rostoucích středních mocností byl zřízen poměrně nedávno a často ho nemůžeme považovat za příliš konsolidovaný. Příznačné je větší sociální štěpení, ať už etnické či třídní. Úroveň kvality demokracie navíc není v některých zemích tak vysoká, především z důvodu porušování lidských práv nebo vysoké dominance jedné vládnoucí strany (Jordaan 2003: 171). Rostoucí střední mocnosti své postavení získávají až po skončení studené války, právě proto bývají často označovány jako nové střední mocnosti. V této době klesl význam vojenských a strategických záměrů, a naopak se do popředí začaly dostávat ekonomické záležitosti. Právě nové střední mocnosti se staly mluvčími upozorňujícími na nové globální problémy, jako je například chudoba, jelikož je přímo ohrožovaly. Rozdělení bohatství napříč populací je v těchto zemích velmi nerovnoměrné. To značí, že do světové ekonomiky jsou plně integrované pouze státní elity. Nové střední mocnosti se nacházejí na semi-periferii světové ekonomiky, dle indexu lidského rozvoje[2] spadají spíše do střední kategorie. Na

[2] Index lidského rozvoje (HDI) slouží ke srovnání zásadních atributů lidského rozvoje. Mezi tyto atributy patří například: délka života, úroveň zdravotní péče, přístup ke vzdělání či hrubý národní produkt země.

druhou stranu, rostoucí střední mocnosti jsou velmi silné, až dominantní v rámci svého regionu. Jsou velmi nakloněni regionálním integracím a kooperacím, často bývají jejich iniciátory a následně zastávají vůdčí postavení ve strukturách takto vzniknuvších regionálních organizací (Jordaan 2003: 171–173).

Dále se Jordaan věnuje tomu, jak se výše zmíněné charakteristiky projevují v chování rostoucích středních mocností. Ekonomická situace těmto zemím příliš nedovoluje poskytovat velké finanční příspěvky na rozvojovou pomoc, přesto se s omezenými zdroji snaží přispívat a zvyšovat tak svou mezinárodní prestiž. Právě lídři rostoucích středních mocností sehrávají na mezinárodní scéně velkou roli. Bohužel nerovné rozdělení bohatství a hluboká etnická diverzita příliš neslouží demokratickému zřízení. Velké rozdíly ve společnosti spíše napomáhají nedemokratickým hodnotám a praktikám. Proto je jakýkoliv pokus o demokratizaci mezinárodní scénou vítán a podporován, rostoucí mocnosti tak získávají uznání a upevňují svou pozici na mezinárodní scéně. Přestože se nacházejí někde mezi centrem a periferií světové ekonomiky, usilují tyto mocnosti o větší reformy globálních ekonomických pravidel a struktur. Nicméně změny, které tyto státy preferují, jsou sice svým způsobem reformní, nejsou však fundamentálního rázu, neboť si stále chtějí uchovat výhodu nad státy v jejich nejbližším okolí, nechtějí tak ztratit svůj regionální vliv (Jordaan 2003: 175–178).

Z výše představených konceptů budeme pro následující aplikovanou část vycházet z konceptu Andrewa F. Harta a Bruce D. Jonese. Jelikož je koncept v některých bodech příliš obecný a těžko aplikovatelný, budeme při posuzování, zda je Indie rostoucí mocnost, používat následující body konceptu: ekonomickou sílu státu, vojenskou sílu státu, vnitřní soudržnost, postavení ve svém regionu, příspěvky do misí OSN, členství v mezinárodních organizacích, aktivity na půdě OSN a spolupráce s ostatními rostoucími mocnostmi.

2 Mocenské postavení Indie a Spojených států amerických

V této kapitole budeme aplikovat poznatky získané v teoretické části práce na příklad Spojených států amerických a Indie. S pomocí vybraných konceptů rozhodneme, zda obě země splňují stanovená kritéria daných konceptů, či nikoliv.

2.1 Spojené státy jako světová mocnost

Pro rozhodnutí zda jsou Spojené státy světovou mocností či nikoliv, se budeme řídit konceptem Kennetha Waltze. Prvním kritériem je velikost populace a území státu. Spojené státy americké se rozkládají na území o velikosti přes devět milionů kilometrů čtverečních, což jim přisuzuje titul třetího největšího státu světa. Populace přesahuje 318 milionů obyvatel a řadí tak Spojené státy na čtvrté místo ve světě. Dalším ukazatelem je ekonomická síla země. Spojené státy se v současnosti se svým hrubým domácím produktem řadí na druhé až třetí místo globálních tabulek (v závislosti zda se do žebříčku řadí hrubý domácí produkt Evropské unie jako celku či nikoliv), nejsilnější ekonomiku v současnosti vykazuje Čína. Nutno však podotknout, že přestože v celkové ekonomické síle Čína Spojené státy nepatrně překonala, při přepočtu HDP na obyvatele jsou Spojené státy stále výrazně silnější (CIA 2014b).

Dále se zaměříme na vojenské kapacity Spojených států. V celkové síle armádních složek jsou v současnosti Spojené státy jednoznačně vojensky nejsilnějším státem světa (Global Firepower 2015b). Co se týče přírodních zdrojů i zde jsou Spojené státy velmi úspěšné. Dle dat z roku 2013 jsou Spojené státy na prvním místě v těžbě zemního plynu a na druhém místě v těžbě ropy. Tyto výsledky však poněkud sráží fakt, že domácí spotřeba obou komodit je vyšší než samotná produkce, tudíž je země závislá na dovozu. Spojené státy také disponují ohromnými rezervami další strategické suroviny - uhlí. Na americkém území se nachází přibližně 27 procent všech zásob uhlí světa (CIA 2014b). Posledním bodem Waltzova konceptu je politický aspekt moci Spojených států

amerických. Spojené státy jsou druhá nejlidnatější demokracie světa, jedna z pěti zemí s právem veta v Radě bezpečnosti OSN a uznaná jaderná mocnost, která má své zájmy téměř ve všech regionech světa.

Spojené státy díky mimořádným výsledkům ve zmíněných kategoriích tvoří jádro mezinárodního systému a můžeme je považovat za jeden z nejvlivnějších a nejsilnějších států světa. Díky tomu, že jsou schopné kombinovat vynikající výsledky ve všech jmenovaných bodech Waltzova konceptu, je můžeme po právu označit za světovou mocnost.

2.2 Indie jako rostoucí mocnost

Pro následující posouzení zda je Indie skutečně rostoucí mocností, jsme si zvolili poupravený koncept Andrewa F. Harta a Bruce D. Jonese. Prvním bodem je ekonomická síla státu. Indie je jednou z nejrychleji rostoucích a zároveň největších ekonomik světa. K roku 2014 byl její hrubý domácí produkt čtvrtým největším na světě, pokud bychom nepočítali Evropskou unii, Indie by byla dokonce třetí (CIA 2014a). Co se týče armádních zdrojů, po zvážení mnoha faktorů, které určují vojenskou sílu země, je Indie velmi úspěšná i v této oblasti, neboť se v žebříčku nejsilnějších armád světa nachází na čtvrtém místě (Global Firepower 2015a).

Přestože Indie působí jako vnitřně soudržná země, v poslední době se zde objevují značné secesionistické tendence. Kromě jasného případu státu Džammú a Kašmír se tyto tendence stále častěji projevují i ve východních státech Indie, jedná se například o oblasti Asám, Manipúr a Mizorám (Zákravský 2014: 93). V rámci svého regionu jižní Asie zastává Indie až dominantní pozici. Přestože jsou vztahy s druhým nejsilnějším státem tohoto regionu, Pákistánem, dlouhodobě ovlivňovány sporem o Kašmír, poslední dobou mezi nimi dochází k normalizaci vztahů. Oba státy mezi sebou posilují obchodní vazby. Indie svého dlouholetého rivala dokonce podporuje i v rámci živelných katastrof a několikrát mu již poskytla finanční pomoc. Velmi dobré vztahy má Indie s ostatními státy jižní Asie, kdy většina těchto států patří mezi velmi chudé státy a jsou tak na Indii

značně ekonomicky fixovány. Příkladem hospodářské spolupráce Indie s Bangladéšem, Bhútánem a Nepálem je program Jihoasijské subregionální ekonomické spolupráce (SASEC), který má zlepšit obchod mezi těmito státy především zkvalitněním komunikačních kanálů (Zákravský 2014: 80–84).

Indie je třetím největším přispěvatelem do mírových misí OSN, k roku 2014 se na těchto misích podílelo více než osm tisíc Indů, čímž Indie značně převyšuje příspěvky všech současných světových mocností (United Nations 2015). Indie je členem velkého množství mezinárodních organizací. Z globálních organizací můžeme jmenovat OSN, britské Společenství (*Commonwealth*), Mezinárodní měnový fond (IMF), Světovou obchodní organizaci (WTO), Světovou Banku (WB) či G20. Z regionálních organizací, kterých je Indie členem, můžeme jmenovat Sdružení zemí jižní Asie pro regionální spolupráci (SAARC) a Asijskou rozvojovou banku (ADB), také se s různými statuty angažuje ve Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) a Šanghajské organizaci spolupráce (Business Info 2014).

Indie se také snaží posilovat své mezinárodní postavení aktivní participací v Organizaci spojených národů. Je zastáncem reformy Rady bezpečnosti a dlouhodobě usiluje o zisk stálého místa, aby se tak mohla přidat k pětici států s právem veta. V roce 2010 tuto indickou snahu dokonce podpořil prezident Spojených států Barack Obama (podrobněji viz kapitola 6.1). Kromě Indie o stálé místo v Radě bezpečnosti usiluje Brazílie, Německo a Japonsko a dohromady tyto státy tvoří skupinu G4. Jak už bylo výše zmíněno, Indie je také velmi aktivní v příspěvcích do peacekeepingových misí, třetí příčka v počtu přispěných vojáků a pozorovatelů jí patří dlouhodobě. Spolupráce s ostatními rostoucími mocnostmi se projevuje prostřednictvím summitů platforem IBSA (Indie, Brazílie a Jihoafrická republika) a BRICS (Zákravský 2014: 87–90).

Indie v současnosti vyniká na mezinárodní scéně v mnoha ohledech, patří mezi nejsilnější ekonomiky světa a disponuje jednou z největších světových armád. Je aktivní jak v rámci svého regionu, tak na mezinárodní úrovni, což dokazuje členstvím v mnoha mezinárodních organizacích. Aktivně se angažuje na půdě OSN a dlouhodobě usiluje o stálé místo v Radě bezpečnosti. I přes nesplnění bodu vnitřní soudržnosti, můžeme potvrdit, že Indie je označována jako rostoucí mocnost zcela zaslouženě.

3 Studenoválečné období

Než přejdeme k samotné analýze zahraniční politiky Spojených států amerických vůči Indické republice od 90. let 20. století až po začátek roku 2015, je vhodné si nejprve stručně představit pozadí indicko-pákistánského sváru, který do velké míry ovlivňoval a stále ovlivňuje vztah Indie a Spojených států. Druhá podkapitola se bude zabývat vztahem Spojených států a Indie v období od vzniku Indie v roce 1947 až do začátku 90. let. 20. století. Důležitost tohoto období lze spatřovat v odlišném postoji Spojených států vůči Indii, než jaký zastávají dnes. Znalost této doby je tak zásadní pro pochopení změn, které přinesla již zmíněná 90. léta 20. století.

3.1 Indicko-pákistánský konflikt

Indicko-pákistánské vztahy by se daly dlouhodobě charakterizovat jako nekončící série válečných konfliktů. Počátek vzájemného soupeření můžeme datovat už ke vzniku obou samostatných států v roce 1947. V tomto roce se bývalá Britská Indie rozdělila do dvou států, Indické republiky s majoritním podílem hinduistického obyvatelstva a Islámské republiky Pákistán s většinovým podílem muslimů. Jádrem problému se stalo historické území knížectví Kašmír (viz příloha č. 2), které po rozdělení nebylo rozhodnuto, na kterou stranu se přidá. Pákistán po celou dobu předpokládal, že se kašmírský Maháradža přidá k Pákistánu, jelikož většina populace Kašmíru byla muslimského vyznání. V říjnu 1947 však Indie oznámila, že Maháradža zvažuje připojení k Indii a ta hodlá od této chvíle považovat Kašmír za součást svého území (BBC 2002). To vyvolalo vzpouru kašmírských muslimů, následně vojensky podpořených pákistánskou armádou. Kašmírský Maháradža požádal Indii o vojenskou pomoc, na oplátku přislíbil formální připojení Kašmíru k Indii. Obě země se i přes probíhající boje dohodly na poválečném referendu, které potvrdí či vyvrátí připojení Kašmíru k Indii. K referendu však nikdy nedošlo, což je hlavním důvodem zpochybňování indických nároků na toto sporné území. Po dlouhých bojích byla nakonec válka

ukončena 1. ledna 1949, kdy příměří vyjednalo OSN. Tam kde byly boje zastaveny, byla vytvořena takzvaná Linie příměří rozdělující sporné území na indickou a pákistánskou část, zároveň bylo oběma aktérům doporučeno vyhlásit slíbené referendum, bohužel bez výsledku (BBC 2002).

Druhý závažný střet obou zemí vypukl v roce 1965. Už v dubnu téhož roku vypukla potyčka mezi pohraniční stráží v oblasti Sindhu, která přerostla v menší konflikt, který nakonec vyhrál Pákistán. Druhá válka o Kašmír vypukla v srpnu, kdy pákistánská armáda povzbuzená dílčím vítězstvím z dubna, tajně překročila Linii příměří a obsadila část indického území Džámmú a Kašmíru. Indie na tento útok odpověděla překročením Linie příměří v Lahore. Po třech týdnech bojů OSN mezi oběma stranami vyjednalo klid zbraní. Začátkem roku 1966 se zástupci vlád obou zemí setkali v Taškentu,[3] kde podepsali dohodu, na základě které budou své příští spory řešit pouze diplomatickou mírovou cestou, stejně jako se dohodli na vrácení hranic do podoby před touto válkou (BBC 2002).

Přesto v roce 1971 proběhla již třetí válka o Kašmír, její původ se však nenacházel v nárocích na sporné území Kašmíru tak jako války předchozí. Původ konfliktu můžeme nalézat v občanské válce ve Východním Pákistánu. Obyvatelé Východního Pákistánu toužili po větší autonomii, což vyústilo v následnou občanskou válku ve snaze o vyhlášení nezávislosti na Západním Pákistánu. Pákistán tuto skutečnost odmítal a v úmyslu potlačit povstání vyslal v březnu 1971 do Východního Pákistánu svou armádu. Ta situaci stabilizovala, následkem zakročení proti povstání však byla obrovská migrace uprchlíků do sousední Indie. Tato situace donutila Indii podpořit nezávislost Východního Pákistánu a na pomoc byla vyslána indická armáda. Pákistánci neschopni odporovat indické síle ve Východním Pákistánu zvolili taktiku leteckého útoku na indickou část Kašmíru, boje se tak opět přesunuly do sporného území (Global Security 2012).

[3] Hlavní město Uzbekistánu.

Východní Pákistán se stal na konci roku 1971 nezávislým státem pod názvem Bangladéš, nicméně dílčí konflikty mezi indickou a pákistánskou armádou pokračovaly ještě v roce 1972, boje ukončila až dohoda v indickém městě Šimla. Linie příměří byla přejmenována na Linii kontroly a obě země se zavázaly, že ji budou striktně respektovat. Za poslední studenoválečný pákistánsko-indický konflikt, považujeme incident z roku 1989. V indické části Kašmíru vypuklo muslimské povstání proti Indii jako reakce na volby z roku 1987, kdy islámští militanti prohlašovali, že volby byly zaměřené proti nim. Část z nich požadovala nezávislost státu Džammú a Kašmír, někteří volali po připojení k Pákistánu. Pákistán na podporu separatistů navrhoval myšlenku referenda, Indie však prohlašovala, že Pákistán tajně poskytuje separatistům vojenský výcvik a dodává jim zbraně a munici, tudíž referendum nepřicházelo v úvahu. Menší konflikty islámských separatistů a Indické správy pokračovaly i v devadesátých letech a považují se za jeden z důvodu pro pozdější Kárgilskou válku v roce 1999 (BBC 2002).

3.2 Americko-indický vztah

Vzájemné vztahy Spojených států amerických a Indické republiky nebyly od vzniku Indie příliš vřelé. Indie se hned od počátku distancovala od bipolárního konfliktu a odmítala se přidat k západnímu bloku. Podobnou nedůvěru v očích Spojených států vzbuzovala i indická kvazi-socialistická ekonomika. Krátké oteplení vztahů následovalo během korejské války a krátce po ní, kdy se Indie stala členem mírové komise při OSN. Tento stav byl narušen hned dvěma krizemi v roce 1956, Maďarskou a Suezskou. Indie velmi odsuzovala izraelské, britské a francouzské působení v Suezském průplavu, naopak kritice sovětského zásahu v Maďarsku se vyhýbala. Tím byla naznačena tendence přiklánět se spíše na stranu Sovětského svazu. Další zlepšení vztahů následovalo v roce 1962 během čínsko-indické války, kdy Spojené státy podporovaly Indii dodávkami konvenčních zbraní a krátce i uvažovali o zařazení Indie pod svůj jaderný deštník. V té době se Indie stala největším příjemcem americké rozvojové pomoci (Gupta 2005: 1–2).

K následné orientaci Indie na Sovětský svaz dopomohly především dva incidenty. Za první můžeme považovat snahu Spojených států vyřešit spor mezi Indií a Pákistánem o sporné území Kašmíru, kdy se v průběhu vyjednávání začala indická vláda od Spojených států silně distancovat. Druhým důvodem byly zhoršující se vztahy mezi Sovětským svazem a Čínou. Tyto dva incidenty vedly k větší míře spolupráce mezi Indií a Sovětským svazem, která nakonec vyústila ve smlouvu o míru a přátelství v roce 1971. Ve stejném roce americko-indické vtahy poznamenala i další událost, bangladéšská válka za nezávislost. Indie pohlížela velmi negativně přítomnost americké letadlové lodi U.S.S. Enterprise v Bengálském zálivu, považovala to za nátlak Spojených států vůči Indii na ukončení vojenských operací proti Pákistánu. Následné roky počátku 70. let lze považovat ze strany Spojených států za období nezájmu. Tehdejšími prioritami vlády Spojených států byl probíhající konflikt ve Vietnamu a sledování situace na Blízkém východě (Gupta 2005: 2).

Pro Indii byl velmi významný rok 1974, kdy byl z její strany proveden první pozemní jaderný test v Radžasthánské poušti. Primárním záměrem Indie nebylo budování jaderného arzenálu a budoucí držení nukleárních zbraní, tento test měl být především demonstrací potenciálu země za cílem zvýšení svého mezinárodního statutu. Jelikož však byl test proveden až po roce 1967, nemohla být na základě Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (*Nuclear Non-Proliferation Treaty,* NPT) uznána za jadernou mocnost (Minařík 2006). To okamžitě vyústilo v automatická opatření Spojených států proti Indii v podobě sankcí a změn Glenn-Symingtonova zákona o zahraniční pomoci a změn zákona o nešíření jaderných zbraní. Indický jaderný test také inicioval opatření ostatních západních držitelů jaderných technologií, v roce 1975 tak vznikl Londýnský klub a západní dodavatelé jaderného materiálu se rozhodli, že při případném budoucím transferu jaderných technologií do dalších zemí, musí být zaručeno dostatečné zabezpečení proti neoprávněnému získání těchto technologií třetí stranou (Gupta 2005: 2–3).

V polovině 70. let Spojené státy ztrácely svůj primární zájem v Pákistánu, to se však změnilo s vojenskou intervencí sovětského svazu do Afghánistánu v roce 1979. V rámci zadržování sovětské expanze do Indického oceánu a Perského zálivu začaly Spojené státy Pákistánu dodávat konvenční zbraně a jeho území též využívaly pro bojový výcvik afghánských Mudžáhedínů. V té době už bylo více než jasné, že Pákistán, po vzoru Indie, zahájil svůj vlastní jaderný program (Gupta 2005: 3). Vojenská podpora Pákistánu ze strany Spojených států vzbuzovala v Indii velké obavy, nejednou se v minulosti Indie stala obětí pákistánské agrese, nová generace zbraní na indickém subkontinentu pro Indii nepřinášela nic dobrého. Indie se snažila jednáními se Spojenými státy tuto situaci změnit, nicméně bez úspěchu. Ještě v roce 1992 byla politika Spojených států vůči Indii založena na oslabování hegemonní pozice Indie nad ostatními státy jižní Asie a oblasti Indického oceánu. Americká agenda v té době hlásala, že s Indií nehledá žádné strategické vztahy (Scott 2011: 245).

S koncem studené války a rozpadem Sovětského svazu přišla Indie o svého největšího strategického spojence a zůstala tak v mezinárodním prostředí značně izolovaná. Pro Spojené státy to naopak znamenalo vítězství a odstranění dlouhodobého soupeře. Nový soupeř se pro oba státy objevil v Číně. Zatímco Spojené státy během studené války spatřovaly v Číně partnera v boji proti Sovětskému svazu, po rozpadu Sovětského svazu se právě z Číny stala nadějná mocnost, která by mohla mít potenciál ohrozit pozici Spojených států. Na první pohled by se mohlo zdát, že pro Indii by bylo logické nahradit spojenectví Sovětského svazu pro vyvažování Spojených států právě Čínou, vzájemné spory (především ty teritoriální) však tuto možnost vyloučily a tak se naopak Spojené státy zdály jako vhodný partner pro vyvažování mocenského vlivu Číny (Scott 2011: 245–246).

4 Administrativa Billa Clintona

Se dvěma funkčními obdobími prezidenta Billa Clintona je spojováno utužování vzájemných vztahů a počátek budoucího strategického partnerství mezi Spojenými státy a Indií. První funkční období se Clintonova administrativa kromě vrůstajících ekonomických vazeb snažila především o utužení politických a bezpečnostních vztahů. První důležitým krokem se stala dohoda *Agreed Minute on Defense Cooperation*, která byla mezi oběma státy podepsána v lednu roku 1995 (Scott 2011: 246). Dokument podepsaný oběma ministry zahraničí se zabýval užší spoluprací v oblasti obraného výzkumu a výcviku bezpečnostních složek. Spolupráce v této oblasti přinesla mnoho pozitivních výsledků, například v oblasti koordinace a spolupráce indických a amerických speciálních jednotek, ale opravdový strategický dialog mezi oběma státy ještě nepřinesla (Schaffer 2009b: 74–75).

4.1 Nukleární krize

Přestože ve svém prvním funkčním období Clinton započal cestu za vzájemným partnerstvím, počátek druhého funkčního období pro něj nezačal příliš slibně. Ačkoli v roce 1997 navštívila Indii americká ministryně zahraničí Madeleine Albright a na rok 1998 byla dokonce naplánovaná i návštěva samotného prezidenta Clintona, v témže roce došlo k dočasnému pozastavení americko-indického sbližování (Minařík 2006). V květnu tohoto roku totiž Indie provedla svůj další nukleární test, kdy cvičně provedla pět jaderných explozí. O dva týdny později Indii následoval i Pákistán, který otestoval výbuch šesti jaderných hlavic. Obě země se okamžitě dostaly pod kritiku OSN, načež Rada Bezpečnosti OSN schválila rezoluci požadující následování kroků, které by snížily napětí mezi oběma zeměmi a podepsání Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, na základě které by se musely zařadit mezi státy bez jaderných zbraní (Weiss 2010: 266).

Podepsání Smlouvy o nešíření jaderných zbraní Indie odmítla už v roce 1996, byla jejím dlouhodobým kritikem. Dle smlouvy se mohly k jadernému klubu přidat jen státy, které své jaderné testy provedly před 1. lednem 1967, konkrétně Čína, Francie, Rusko, Velká Británie a USA. Ostatní státy, tedy včetně Indie, se podepsáním smlouvy musely zavázat, že se vzdají vlastnictví jaderných zbraní. S tímto jaderným monopolem zmíněné pětice států Indie nesouhlasila, trvala buď na kompletním jaderném odzbrojení, nebo na podepsání smlouvy jako jedna z jaderných mocností. Jestliže měl první jaderný test z roku 1974 jen poukázat na vrůstající význam Indie, testy z roku 1998 již směřovaly k vývoji jaderné zbraně. Za hlavní důvod tohoto vývoje událostí je považován strach ze sousedního Pákistánu a silné Číny, přestože paradoxně právě první test Indie z roku 1974 aktivizoval pákistánský jaderný program. Dalším důvodem mohla být také snaha o další posílení svého mezinárodního postavení a získání širší podpory obyvatel pro vládnoucí stranu Bharatiya Janata[4] (Minařík 2006; OSN 2005).

Okamžitě po testech Spojené státy tento čin ostře odsoudily. Prezident Clinton tyto testy označil za neoprávněné s tím, že jen přispěly k větší nestabilitě v tomto regionu. Spojené státy také okamžitě zahájily jednání s Pákistánem, chtěly tak předejít eskalaci této situace do regionálního konfliktu. Clinton proto vyzval představitele Pákistánu, aby „nenásledovali nebezpečnou cestu, na kterou Indie vstoupila“, a vyslal do Pákistánu náměstka ministra zahraničí Strobeho Talbota (CNN 1998). Nicméně Pákistán odpověděl na indické testy o dva týdny později, 28. května, svými šesti nukleárními výbuchy. Spojené státy byly nuceny, na základě Glennova dodatku (*The Glenn Amendment to the Arms Export Control Act of 1994*), na oba státy uvalit sérii sankcí. Uvalené sankce zahrnovaly:

- Zastavení americké ekonomické pomoci pro rozvoj, nadále pokračovala jen pomoc humanitární.

[4] Bharatiya Janata Party (BJP) byla v letech 1998–2004 nejsilnější stranou vládní koalice.

- Zastavení dodávek vojenských technologií a materiálů.
- Zmrazení veškerých úvěrů a amerických záruk těchto úvěrů.
- Zmrazení půjček amerických bank.
- Zákaz vývozu konkrétního zboží a technologií pro vojenské i civilní jaderné využití.

Americká vláda tímto chtěla vyslat jasnou zprávu nejen Indii a Pákistánu, ale také dalším zemím, s potenciálním plánem jaderného testování (Morrow – Carriere 1999: 1–4).

Spojené státy však nehodlaly nedávno navázané dobré vztahy s Indií utnout, proto byla zahájena jednání mezi indickým ministrem zahraničních věcí Jaswantem Singhem a americkým náměstkem ministra zahraničí Strobem Talbottem. Tato jednání byla vedena především ve snaze snížit riziko nukleárního konfliktu mezi Indií a Pákistánem. V této době Clintonova administrativa ustoupila na krátkou dobu od snahy o úplné odzbrojení Indie a Pákistánu, začala místo toho usilovat o snížení jejich jaderného arsenálu na minimum a snahu o nevyužívání těchto kapacit. Další rozvoj vztahů s Indií umožnilo také Clintonovo označení Indie jako jaderné demokracie, čímž tuto zemi odlišil od ostatních „darebáckých států“ (Gupta 2005: 4).

4.2 Kárgilský konflikt

Po jaderném testu z roku 1998 se přihodila další událost, která na krátkou dobu ochromila rozvíjení vzájemných vztahů Spojených států amerických a Indie. Tou se stal další pákistánsko-indický konflikt, označovaný jako kárgilská válka. Přestože v únoru roku 1999 Pákistán a Indie podepsaly smlouvu z Lahore,[5] zavazující oba národy ukončit jejich dlouhodobý spor a vyhnout se tak dalším ozbrojeným konfliktům, o pár měsíců později, v květnu téhož roku, mezi nimi opět vypukl konflikt. Kárgilská válka se však od těch předchozích výrazně lišila, neboť nyní proti sobě stály dvě země, které nově vlastnily jaderné

[5] Hlavní město pákistánské provincie Paňdžáb.

zbraně. Světu tak poprvé od konce bipolárního konfliktu hrozilo riziko nukleární války (Cheema 2013: 85).

Na počátku roku 1999 infiltrovala pákistánská armáda spolu s kašmírskými militanty Kárgil, ležící v Kašmíru na indické straně Linie kontroly. Přestože Islámábád prohlašoval, že jde čistě o akt kašmírských bojovníků a pákistánské jednotky nejsou v tomto aktu interesovány, Indie tomuto prohlášení nevěřila. Konflikt vypukl 26. května leteckým náletem indických vzdušných sil. Následující měsíc probíhaly mezi oběma stranami těžké boje, zatímco političtí představitelé těchto zemí bezvýsledně o konfliktu jednali (Riedel 2003: 2–5).

Hrozící eskalace střetu do nukleární války nutila Spojené státy k rychlému jednání. Prvotní snahy vyřešit konflikt jednáním s vládními představiteli obou zemí příliš nefungovaly, proto Clintonova administrativa přistoupila k veřejné apelaci na Pákistán, aby respektoval Linii kontroly. Zároveň byly oběma představitelům zaslány dopisy žádající Pákistán o stažení vojsk a Indii o zdrženlivost v podnikání dalších protiopatření. Tento akt byl pro obě země velmi překapující. Pákistán předpokládal, že na základě společné historie se Spojenými státy během studené války, bude Washington v tomto konfliktu stát na jeho straně. Podobnou reakci očekávala i Indie, přístup Clintonovi administrativy nebrat v potaz společnou historii těchto tří států a posuzovat situaci podle povahy věci byl nečekaný. Pro ukončení bojů byl nakonec zásadní 4. červenec 1999. Zoufalý pákistánský premiér Sharif přilétá v tento den do Washingtonu se snahou získat od Spojených států alespoň nějakou podporu, přestože podmínkou Clintonova setkání se Sharifem bylo odsouhlasení stažení pákistánských vojsk za Linii kontroly. Po dlouhém jednání v Blair House nakonec Sharif se stažením pákistánských vojsk formálně souhlasí (Riedel 2003: 8–13). Jednání z Blair House bylo pro Clintona ohromným vítězstvím, zažehnal hrozbu nukleární války v jižní Asii (Pákistán byl v jednu chvíli v podstatě připraven odpálit jaderné střely) a svým odsouzením pákistánské agrese nastartoval novou éru indicko-amerických vztahů. Pro indické vládní

představitele i širokou veřejnost se Spojené státy poprvé po velmi dlouhé době jevily v pozitivním světle (Riedel 2003: 16).

4.3 Clintonova návštěva Indie

Tento náhlý rozkvět indicko-amerických vztahů vyústil v dlouho očekávanou Clintonovu návštěvu Indie v roce 2000. Clinton se tak stal prvním prezidentem Spojených států amerických po 22 letech, který tuto zemi navštívil. Největším úspěchem této pěti-denní návštěvy lze považovat společné prohlášení o bilaterálních vztazích nazvané Indicko-americké vztahy: vize pro 21. století (*Indo-US Relations: A Vision for the 21st Century*), které deklarovalo novou etapu americko-indických vztahů, a to budováním vzájemné strategické, ekonomické, politické a sociální spolupráce (Guihong 2003: 151). V prohlášení bylo uvedeno, že přestože Spojené státy věří, že by se Indie měla vzdát jaderných zbraní a Indie naopak cítí potřebu ponechat si alespoň minimální jaderný arsenál pro potřeby jaderného odstrašení v souladu s vlastními bezpečnostními potřebami, jsou obě země připravené se společně touto otázkou zabývat a vést tak produktivní dialog na téma nešíření jaderných zbraní. Společně dohodnuté postupy americko-indického dialogu zahrnovaly:

- pravidelně konané indicko-americké summity,
- každoroční setkání ministrů zahraničí obou zemí,
- pokračování probíhajícího dialogu o bezpečnosti a nešíření jaderných zbraní mezi náměstkem ministra zahraničí Spojených států a indickým ministrem zahraničí.

V rámci tohoto prohlášení byly také vytvořeny pracovní skupiny, konkrétně skupina pro boj proti terorismu (*Joint Working Group on Counter-terrorism*), pro oblast čisté energie a životního prostředí (*Joint Consultative Group on Clean Energy and Environment*) a skupina na podporu výzkumu a vývoje technologií (*US-India Science and Technology Forum*), které tak rozšiřovaly oblasti vzájemné spolupráce (Tomar 2002: 8).

Důležitou roli v americko-indických vztazích hraje také demokratická povaha obou států. Během Clintonovy návštěvy bylo šíření demokratických hodnot jedním z hlavních témat. Dvě největší demokracie světa tyto společné zájmy nakonec přetavily ve zřízení Asijské centra pro demokratickou vládu (*Asian Centre for Democratic* Governance) v Novém Dillí. Spojené státy také přizvaly Indii k připojení se k nově vzniklé iniciativě Společenství demokracií (*Community of Democracie*) a k účasti na prvním společném jednání v červnu ve Varšavě (Mohan 2000).

Přestože Clintonova administrativa musela ve vztahu k Indii čelit dvěma opravdu složitým událostem, podařilo se jí v této době utužit vzájemné vztahy a připravit tak cestu pro budoucí bližší strategické partnerství. Především příklonem Spojených států na indickou stranu v kárgilském konfliktu a následnou ochotou vést v nukleární otázce pravidelný dialog a netlačit tak na Indii s odzbrojením si Clinton získal indickou důvěru, která tu po téměř padesát let studenoválečného odcizení chyběla. Clintonova cesta do Indie v roce 2000 a její bilaterální důsledky tak symbolicky uzavřely úspěšnou kapitolu ve sbližování těchto největších světových demokracií.

5 Administrativa George W. Bushe

Spolupráce spojených států a Indie nastartovaná administrativou Billa Clintona se dále rozvíjela i za jeho nástupce George Bushe mladšího. Ten za svá dvě funkční období dokázal s Indií navázat úzkou spolupráci především v oblasti boje proti terorismu a armádních cvičení. Nejdůležitějším milníkem jeho prezidentství se pro indicko-americký vztah jednoznačně stala dohoda o americko-indické civilní jaderné spolupráci.

Přestože se Bushovi předchůdci snažili rozvíjet dobré vztahy s Čínou, Bush ihned po svém nástupu do úřadu označil Čínu za strategického protivníka a za svého partnera pro vyvažování Číny si vybral právě Indii. Jelikož se Indie sama cítila ohrožená silnou Čínou a konflikt z roku 1962[6] dokazoval, že Čína pro Indii riziko skutečně představuje, bylo vzájemné partnerství proti Číně logickým krokem (Chou 2005: 44-45). Tento postoj Bushovi administrativy potvrzuje i projev amerického ministra zahraničí Colina Powella: „Indie má potenciál udržet mír v rozlehlé oblasti Indického oceánu a jeho okolí. Musíme tedy pracovat tvrději a důsledněji, abychom jim v tomto úsilí pomohli (Tomar 2002: 10).“

Hned na začátku svého funkčního období Bush pozval do Bílého domu indického ministra zahraničí Jaswanta Singha. Následným čtyřicetiminutovým soukromým rozhovorem mezi oběma představiteli, který přerušil setkání Sigha s poradkyní pro národní bezpečnost Condoleezou Riceovou, dal Bush jasně najevo, že považuje Indii za důležitou a přátelskou zemi, se kterou touží vytvořit blízké strategické partnerství. Dalším důkazem pro-indické politiky bylo Bushovo bagatelizování Clintonovy politiky nešíření jaderných zbraní. Bush nehodlal Indii tlačit k podepsání Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (*Comprehensive Test Ban Treaty*, CTBT), tento svůj postoj ustupování od odzbrojovací politiky dokazoval i odhodláním vytvořit systém americké

[6] Čínsko-indická válka o sporné území v himálajském pohoří.

protiraketové obrany, což oficiálně oznámil 1. května 2001. Hned druhý den Indie jako první stát tento americký plán podpořila (Chou 2005: 45–46).

5.1 Boj proti terorismu a indicko-pákistánská krize

Teroristické útoky z 11. září 2001 byly pro Bushovu administrativu těžkou ranou a z počátku komplikovaly i americko-indické vztahy. Přestože Indie okamžitě po útocích nabídla Spojeným státům svou pomoc v podobě leteckých základen pro americké letouny, pro Spojené státy se zdálo výhodnější spolupracovat s Pákistánem, už jen z důvodu jeho bezprostřední blízkosti s Afghánistánem, kam americké proti-teroristické akce směřovaly. Indie se cítila ohrožena jak americko-pákistánskou spoluprácí, tak samotným Pákistánem (Gupta 2005: 5–6). I přes znovu-obnovenou spolupráci Spojených států s Pákistánem se indicko-americké partnerství v souvislosti se společným bojem proti terorismu rozvíjelo. Důležitý důkazem tohoto partnerství bylo americké úplné zrušení sankcí, které byly na Indii uvaleny v souvislosti s jaderným testem z roku 1998. Zrušení sankcí, které zahrnovaly mimo jiné zákaz prodeje vojenských technologií a zahraničního vojenského financování, podepsal George Bush 22. září 2001 (Tomar 2002: 12).

V říjnu 2001 následovala návštěva Spojených států indickým premiérem Vádžpejím. Výsledkem této návštěvy bylo společné americko-indické prohlášení. Obě země potvrdily existující trvalé vazby a důležitost dalšího rozvoje vzájemného vztahu. V prohlášení bylo také zdůrazněno, že se obě země staly terčem „barbarských“ teroristických útoků. Tímto bodem v podstatě Spojené státy označily útoky z 1. října v Indii za stejně závažné, jako ty z 11. září. Zároveň oba státy vyjádřily spokojenost z dosavadní spolupráce právě v boji proti terorismu a oznámily založení společné iniciativy pro boj proti cyber-terorismu. Bush i Vádžpejí souhlasili se zahájením dialogu o efektivním a transparentním transferu vojenských produktů a započali diskuzi o vzájemné civilní vesmírné spolupráci (Tomar 2002: 12).

Indicko-pákistánské vztahy se opět zhoršily po teroristických útocích na indický parlament z prosince 2001. Spojené státy ihned reagovaly zařazením pákistánských organizací *Jaish-e-Mohammed* a *Lashkar-e-Taiba*, které za útokem stály, do svých seznamů teroristických skupin a zároveň apelovaly na Pákistán, aby zakročil proti teroristickým skupinám operujícím z jeho území. Požadovaly, aby Pákistán přijal opatření, která by těmto skupinám znemožnila vykonávání teroristických aktivit a zastavení finančních toků těmto skupinám. I přesto tyto americké kroky byla Indie stále znepokojená odmítáním Spojených států označit Pákistán jako „sponzora terorismu“. Bush tak učinit nemohl, jelikož dobré vztahy s Pákistánem byly v této době pro úspěšný boj proti Al-Kájdě zcela zásadní (Scott 2011: 247–248).

Napětí mezi Indií a Pákistánem se promítlo do útoku z 22. prosince, kdy došlo k dalšímu útoku na indicko-pákistánských hranicích, kde byli zastřeleni dva indičtí členové pohraniční stráže, načež Indie odpověděla vysláním několika svých vojenských divizí k hranicím s Pákistánem. Spojené státy a Indie nadále požadovaly po Pákistánu zakročení proti těmto skupinám. Prezident Mušafar tedy vydal prohlášení, ve kterém odsoudil všechny formy terorismu a zavázal se vytvořit plán pro boj s terorismem na pákistánském území. To však americké a především indické vládě nestačilo, Mušafar tedy označil *Jaish-e-Mohammed* a *Lashkar-e-Taiba* za teroristické skupiny, prohlásil jejich existenci za ilegální a nechal zablokovat veškeré bankovní účty na tyto organizace napojené. Dokonce se podařilo pákistánským tajným službám zadržet vůdce organizace *Jaish-e-Mohammed* Maulana Msooda Azhara (Chou 2005: 51–52). Napětí mezi Indií a Pákistánem však příliš nepolevovalo.

Spojené státy vyslaly ministra zahraničí Colina Powella, aby se pokusil obě strany odvrátit od konfliktu, nicméně bezvýsledně. Od února do května proběhlo na indické části Kašmíru mnoho útoků ze strany pákistánských militantů. Bezprostředně tak hrozil indický protiútok a eskalování situace v další indicko-pákistánskou válku. Spojené státy se rozhodly situaci řešit vysláním náměstkyně ministra zahraničí Christiny Roccové do Nového Dillí, která měla

přesvědčit indické přestavitele k nepodnikání žádných protiútoků. Nicméně několik hodin po jejím příletu 14. května 2002 zaútočili islámští militanti na indický tábor v oblasti Kašmíru a zabili přes 30 lidí. Tento čin už nemohl být ignorován, Spojené státy se však díky tomu ocitly na rozcestí (Chou 2005: 52–54). Na jedné straně nemohly, pokud by tento čin neodsoudily, vzájemné vztahy s Indií by značně ochladly. Na straně druhé si nemohly dovolit příliš kritizovat Pákistán, jelikož byla jeho spolupráce pro boj proti terorismu klíčová.

Nejprve se Spojené státy snažily krizi řešit telefonicky s představiteli obou zemí, tato taktika bohužel nezafungovala. Pokrok přinesl až nátlak náměstka ministra zahraničí Richarda Armitage na prezidenta Mušafara s tím, že by se současná situace mohla dostat až před Radu bezpečnosti OSN, kde chtěly Spojené státy obvinit Pákistán, že neuplatňuje rezoluci Rady bezpečnosti OSN číslo 1373, podle které jsou všechny členské státy zavázány bojovat proti terorismu. Mušafar si byl vědom, že by Pákistán po takovém obvinění mohl být skutečně označen za stát sponzorující terorismus. Přislíbil proto, že se postará, aby islámští militanti nepřekračovali hranici s Indií, a nařídil zavření jejich veškerých výcvikových táborů. Indie reagovala souhlasem se stažením svých vojsk z hranic s Pákistánem. Ke stažení vojsk obou armád z Linie kontroly a finálnímu ukončení krize došlo v říjnu 2002. Přestože se útoky islamistů v indické části Kašmíru objevovaly i v roce 2003, situace mezi oběma zeměmi nepřerostla v takové napětí jako o rok dříve a vše se řešilo diplomatickou cestou (Chou 2005: 53–54).

5.2 Vojenská spolupráce

Bushova administrativa se hned z počátku také zaměřila na budování užších vazeb v bezpečnostní oblasti. Jak Spojené státy, tak Indie toužily po větší bilaterální spolupráci a začaly tak podnikat kroky k její realizaci. Prvním takovým krokem bylo obnovení skupiny *India-U.S. Defense Policy Group* (DPG), která byla od jaderného testu Indie z roku 1998 a následného uložení sankcí americkou stranu v podstatě nefunkční. K obnovení došlo na konci roku

2001 s plánem následného každoročního setkání. Byly zřízeny tři dílčí instituce spadající pod DPG, konkrétně: Vojenská kooperační skupina (*Military Cooperation Group*) pro společná vojenská cvičení pozemních i vzdušných jednotek, Bezpečnostní kooperační skupina (*Security Cooperation Group*) pro celkovou koordinaci bezpečnostní spolupráce a Společná technická skupina (*Joint Technical Group*) pro oblast obranného výzkumu a výroby (Tomar 2002: 26).

Už v únoru 2002 při návštěvě amerického generála Richarda B. Myerse v Indii byla rozšířena oblast vojenské spolupráce na nejvyšší úroveň v historii vzájemných vztahů Indie a Spojených států. Byl vytvořen několikaletý plán kooperace v oblastech námořnictva, pozemních jednotek a vzdušných sil. Indie také získala více peněz v rámci programu Mezinárodní vojenské vzdělání a výcvik (*International Military Education and Training*, IMET) a Spojené státy přislíbily prodej speciálních radarů na lokaci zbraní. K tomuto obchodu nakonec došlo o dva měsíce později a jednalo se o první velký mezivládní prodej vojenské techniky (Tomar 2002: 26–27).

Od roku 2002 začala mezi armádami obou zemí probíhat pravidelná společná cvičení. V květnu 2002 proběhlo v blízkosti indického města Ágra cvičení indických a amerických výsadkářských výsadkářů, v této době se jednalo o největší společné vojenské cvičení dvou států na světě (Chou 2005: 46). Od tohoto roku se pravidelně pořádají společná cvičení speciálních jednotek a především námořní cvičení nazvaná *Malabar*, která se konají v oblasti Indického oceánu při pobřeží Indie (Kronstandt – Kerr 2011: 84). Společná cvičení se týkají i vzdušných sil. Pod názvem *Cope India*, se první takové cvičení uskutečnilo v roce 2004. Zajímavostí je, že při simulovaném leteckém boji byli indičtí piloti velmi úspěšní a celkově své americké protějšky předčili. Spojené státy byly zaskočeny, ale zároveň potěšeny vysokou úrovní indických vzdušných sil (Visingr 2006).

Za Bushovy administrativy se spolupráce v bezpečnostní oblasti odrážela i v prodeji armádních technologií a zařízení. Kromě výše zmíněného prodeje

radarů z roku 2002 proběhlo mezi oběma zeměmi mnoho dalších armádních obchodů. Jedním z těch významnějších byl prodej vojenské transportní lodi USS Trenton z roku 2007, která byla přejmenovaná INS Jalashwa a stala se druhou největší lodí své kategorie v indickém námořnictvu. Tento obchod byl podpořen prodejem šesti vrtulníků Sikorsky, které staly součástí vybavení výše zmíněného plavidla. Nejdražší armádní prodej se uskutečnil v roce 2008, kdy spojené státy poskytly Indii šest transportních letadel C-130J Hercules za cenu jedné miliardy amerických dolarů (Kronstandt – Kerr 2011: 85). Ne vždy však armádní obchodní výměna probíhala tak, jak by si obě strany přály. Příkladem neúspěšného obchodu byla snaha Spojených států prodat indické straně 126 bojových letounů typu F-16 a F/A-18. Tento obchod se měl stát největší koupí vojenské techniky v historii Indie. Kromě amerických letounů byly ve výběrovém řízení stíhače z Ruska, Francie či Švédska. V rámci dobrých vzájemných vztahů byly Spojené státy přesvědčeny, že Indie dá přednost právě jejich technice, nicméně výběrové řízení nakonec vyhrály letouny Dassault Rafale z Francie (Defense Industry Daily 2015).

Významný posun v bezpečnostních vztazích Spojených států a Indie nastal v září roku 2004. Společně vydaly prohlášení nazvané Další kroky ve strategickém partnerství (*Next Steps in Strategic Partnership*, NSSP), od kterého si Indie i Spojené státy slibovaly ekonomické výhody pro obě země a zlepšení regionální i globální bezpečnosti. Prohlášení NSSP navazovalo na dřívější jednání o bližší americko-indické spolupráci. Už v lednu 2004 se představitelé obou zemí dohodli na rozšíření vzájemné spolupráce ve třech oblastech, kterými jsou: civilní vesmírné programy, civilní jaderné aktivity a prodej vyspělých technologií. Později k těmto třem oblastem přibyla ještě čtvrtá, raketová obrana, a společně se tak staly čtyřmi základními složkami zářijového prohlášení NSSP (Ereli 2004). Bushova administrativa tímto krokem, který se značně odkláněl od Clintonovy non-proliferační vize, opět dokázala, jak moc si váží spojenectví s touto nastupující mocností.

Ve svém druhém funkčním období prezident George Bush pokračoval v ještě větší bezpečnostní spolupráci s Indií. Za naprosto zásadní můžeme považovat rok 2005. Už v červnu byla mezi oběma zeměmi uzavřena další smlouva, konkrétně Nový rámec pro americko-indický obranný vztah (*New Framework for the U.S.-India Defense Relationship*), která navazovala na smlouvu dřívější obranou smlouvu z roku 1995 a ve stejném duchu vytvářela rámec pro společnou obranou spolupráci na dalších deset let. Hlavními cíli a zájmy této kooperace bylo: udržování bezpečnosti a stability ve světě, boj proti terorismu a extrémistickým náboženským skupinám, zamezení šíření zbraní hromadného ničení a s nimi souvisejících materiálů, informací a technologií a ochrana volného toku obchodu prostřednictvím pozemních, leteckých a námořních cest (Rumsfeld archive 2005).

5.3 Civilní jaderná spolupráce

Nejvýznamnější událost celé Bushovy administrativy v rámci indicko-amerických vztahů však souvisí až se společným prohlášením prezidenta Bushe a ministerského předsedy Singha během jeho návštěvy Washingtonu D. C. z 18. července 2005. V tomto prohlášení, lídři obou zemí oznámili snahu vytvořit mezi Indií a Spojenými státy globální partnerství prostřednictvím zvýšené spolupráce v oblasti ekonomických vztahů, energetiky a životního prostředí, rozvoje demokracie, non-proliferace a jaderné bezpečnosti, vyspělých technologií a výzkumu vesmíru (Kronstadt 2005: 1).

Na první pohled by se mohlo zdát, že toto společné prohlášení nebylo ničím jiným než potvrzením pokračující spolupráce vycházející ze smlouvy o americko-indickém obranném rámci, oznámené o rok dříve, zásadní však byla Bushova slova v souvislosti s civilním nukleárním programem. V prohlášení bylo oznámeno, že by se Indie, jakožto zodpovědný stát s vyspělou jadernou technologií, měla těšit stejným výhodám jako jiné státy a Spojené státy s Indií hodlají pracovat na dosažení plné civilní spolupráce v oblasti jaderné energie (Kronstadt 2005: 1). Tímto prohlášením prezident Bush ve své podstatě uznal

Indii jako stát vlastnící jaderné technologie. Poprvé od prvního jaderného testu v roce 1974, po více jak třicetileté non-proliferační politice USA, byla Indie v očích Spojených států uznanou jadernou mocností.

Dle George Perkoviche (Perkovich dle Gupta 2012: 90) vycházel takto zásadní obrat americké politiky v otázce jaderné non-proliferace z několika předpokladů. Spojené státy se cítily ohroženy potencionální silou Číny, proto pro ně bylo zásadní získávat si na svou stranu státy, které s Čínou sousedí a mohou tak její mocenský potenciál vyvažovat. Indie jakožto rostoucí mocnost, demokratický stát a přirozený partner Spojených států byla nejlogičtější volbou. Podpora mocenského růstu Indie by znamenala silnější protiváhu Číně. Spojené státy navíc v Indii nespatřovaly žádnou hrozbu, neboť se svým nukleárním arzenálem zacházela vždy zodpovědně. Non-proliferační politika by se měla zabývat spíše státy, které jsou pro mezinárodní systém hrozbou, protože tyto státy budou vždy podvádět a obcházet mezinárodní pravidla, mezi ně však Indie nepatří. Za méně strategický důvod Perkovich považuje zlepšení energetické situace Indie. Rozvojem jaderné energetiky by Indie mohla posilnit svou ekonomickou situaci a zároveň snížit podíl skleníkových plynů vypouštěných do ovzduší.

Společné oznámení z roku 2005 však bylo pouze prvním krokem na dlouhé cestě k realizaci této vize. Největším problémem se očekávaně stala samotná legitimita uznání Indie jako státu vlastnící jaderné technologie. Indie nikdy nepodepsala smlouvu NPT, a tudíž nepatřila k privilegovanému klubu jaderných mocností. Naopak Spojené státy tuto smlouvu podepsaly, čímž se mimo jiné také zavázaly, že zemím, které smlouvu nepodepsaly a které nemají jen civilní jaderný program, nesmějí tyto technologie poskytovat. Spojené státy by tak svým úmyslem dodávat Indii jaderné technologie a materiál porušovaly své smluvní závazky (Minařík 2006). Pokud tedy chtěla Bushova administrativa dodržet závazek indické vládě, musela přijmout určité změny ve své legislativě, což byla ochotna provést. Když vezmeme v potaz americký postoj k tématu jaderného vlastnictví před výše zmiňovaným společným prohlášením, změna

tohoto postoje nám potvrzuje Perkovichovi předpoklady a velmi jasně ukazuje, jak důležitou se rostoucí Indie pro Spojené státy americké stala.

Přeměna amerického závazku v oficiální dohodu nastala už v dalším roce. K podpisu dokumentu shrnujícího cíle společné civilní jaderné spolupráce došlo 2. března 2006 během návštěvy George Bushe v Indii. K tomu aby Indie konečně získala plný přístup k americkým jaderným technologiím, se musela zavázat k striktnímu rozdělení svého jaderného programu na civilní a vojenský, kde by ten civilní podléhal mezinárodní kontrole. Samozřejmostí byl závazek nešíření těchto technologií do dalších zemí. Indie byla ochotna tyto požadavky bezpodmínečně splnit, další kroky pro vstoupení dohody v platnost byly na americké administrativě (Minařík 2006). Prvním krokem bylo schválení zákona *Henry J Hyde United States-India Peaceful Atomic Energy Cooperation Act of 2006*, který formálně osvobodil Indii od podpisu smlouvy NPT. Další překážkou byl Zákon o atomové energii z roku 1954 (*Atomic Energy Act of 1954*), který musel být pozměněn, aby mohly Spojené státy do Indie vyvážet jaderné technologie a materiály. Změna zákona prošla americkým senátem taktéž ihned v roce 2006 (Deccan Herald 2015).

Po vyřešení těchto problémů v rámci americké administrativy, byla po americko-indických jednáních představena výsledná forma zákona o civilní jaderné spolupráci. Obě vlády vydaly 3. srpna 2007 dokument celým názvem pojmenovaný *Agreement for Cooperation between the Government of the United States of America and the Government of India concerning peaceful uses of nuclear energy*, využívalo se však označení *123 Agreement*. Po schvalovacím procesu zákonodárných sborů v obou zemích nakonec zákon vešel v platnost 8. října 2008 (Deccan Herald 2015).

Co tedy s finální podoby této dohody vyplývá? Americké firmy mají povolenou stavbu jaderných reaktorů na indickém území, stejně jako můžou dodávat jaderné palivo pro indické civilní programy. Indie také může od Spojených států nakupovat technologie, materiály a vybavení dvojího jaderného využití. Výměnou Indie souhlasila s rozdělením svého jaderného programu na

civilní a vojenský. Ten civilní spadá pod permanentní kontrolu Mezinárodní agentury pro atomovou energii (*International Atomic Energy Agency*, IAEA). Také se zavázala v pokračování dodržovat moratorium na testování jaderných zbraní, stejně jako posílení zabezpečení svého jaderného arzenálu. V posledním bodě Indie slíbila, že nebude šířit jaderné materiály a technologie do států, které je nevlastní a bude proti tomuto šíření bojovat (Pan – Jayshree 2008).

Pokud se za prezidenta Clintona vztahy Spojených států amerických a Indie posunuly z počáteční nedůvěry k naději pro budoucí partnerství, za George Bushe mladšího se vzájemné vztahy skutečně dostaly do podoby „strategického partnerství", jak jejich vztah obě země pojmenovaly v prohlášení NSSP z roku 2004. Bush už při svém nástupu dal jasně najevo, že je pro něj oblast Jižní Asii velmi důležitá a že za svého spojence v tomto regionu považuje právě Indii. Jedním z důvodů Bushovy orientace na Indii, byl Bushův negativní postoj k Číně, zároveň však v Indii spatřoval přirozeného partnera a snažil se pokračovat na cestě, kterou započal Bill Clinton. Na rozdíl od Clintona, Bushova administrativa neprosazovala tak přísnou non-proliferační politiku, v čemž Indie spatřovala jen pozitiva.

Teroristické útoky z 11. září 2001 mohly vzkvétající vztahy výrazně zabrzdit, jelikož byly Spojené státy nuceny navázat těsnější vztahy s Pákistánem. Naopak otázka boje proti terorismu se však stala jednou ze společných agend, a ani pákistánsko-indické napětí z roku 2002, s terorismem úzce související, vztahy Spojených států a Indie neohrozilo. Významně se o to zasloužila sama Bushova administrativa, která svou mediací, podobně jako Clintonova administrativa v případě kárgilského konfliktu, zabránila ve vypuknutí války. Následující roky se nesly v duchu společných vojenských cvičení a rozšiřování oblastí bezpečnostní spolupráce. To se dělo prostřednictvím tvorby řady smluv, kdy za tu nejvýznamnější a vrchol Bushovy politiky vůči Indii považujeme dohodu o civilní jaderné spolupráci, skrze kterou Spojené státy ve své podstatě dopomohly Indii ke statutu jaderné mocnosti.

6 Administrativa Baracka Obamy

Bushova politika vůči Indii zaznamenala úspěch především díky svému velmi aktivnímu přístupu, otázkou zůstávalo, zda k Indii bude podobně přistupovat i Bushův nástupce Barack Obama. Počátek jeho funkčního období však naznačoval, že partnerství s Indií pro něj není prvořadé. Ačkoliv ihned po nástupu Obamy do prezidentského úřadu nová ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonová spolu s indickým ministrem zahraničí Krishnou prohlásili, že budou pracovat na dalším posílení vynikajících bilaterálních vztahů, a prezident Obama vydal prohlášení, ve kterém Indům vzkazoval, že ve Spojených státech mají svého nejlepšího přítele a spojence, Indové měli důvod k obavám (Kronstandt – Kerr 2011: 5). Hned prvním důkazem odlišného přístupu k Indii, se stalo vynechání indického premiéra v seznamu světových lídrů, se kterými Obama po svém nástupu absolvoval telefonický hovor. Obama telefonicky hovořil s desítkami vládních špiček, včetně pákistánského prezidenta Ásifa Alího Zardáriho, indický premiér Manmóhan Singh byl však ignorován. Daleko hůře přijímali Indové Obamovo spojování pákistánského džihádistického terorismu s indickou správou v Džammú a Kašmíru (Pham 2009).

Ignorace Indie pokračovala i v rámci zahraniční cesty nové ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonové po asijských státech. Přestože byla tato cesta, s klíčovou zastávkou v Novém Dillí, naplánovaná už za úřadování předchozí ministryně Condoleezzy Riceové, Clintonová se rozhodla Indii ze svého rozpisu vynechat (Twining 2009). Mnoho obav také vzbudila snaha Obamovy administrativy zaměřit se na budování lepších vztahů s indickými konkurenty Čínou a Pákistánem. Problém také hrozil v oblasti jaderného programu, neboť Obama se na rozdíl od svého předchůdce George Bushe zaměřil opět na aktivní non-proliferační politiku, tudíž Indii hrozilo, že bude ze strany Spojených států nucena k podpisu smlouvy CTBT (Kronstandt – Kerr 2011: 5). Počátek roku 2009 se tedy pro Indii nesl ve znamení zklamání a napjatého očekávání, zda se Spojené státy vrátí k těsnějším vazbám

z administrativy George Bushe, nebo bude pokračovat odklon od primárního zájmu o Indii.

Obavy byly zažehnány poměrně brzy, neboť Hillary Clintonová napravila své zaváhání z cesty po Asii z počátku roku 2009 a v červenci téhož roku podnikla návštěvu Indie. Clintonová se během své návštěvy setkala s ministrem zahraničí Krishnou, premiérem Singhem i předsedkyní Kongresové strany Soniau Gandhiovou a představila jim svůj plán pěti pilířů pro prohloubení a rozšíření spolupráce Spojených států a Indie. Mezi tyto pilíře patřily:

- strategická spolupráce,
- energetika a klimatické změny,
- hospodářství, obchod a zemědělství,
- vzdělání a rozvoj,
- věda, technika, zdravotnictví a inovace.

Clintonová také využila své návštěvy k pozvání indického premiéra Manmóhana Singha na první cestu do Spojených států za nové Obamovy administrativy, Singh s radostí svou návštěvu přislíbil (U.S.-India Business Council 2009: 1). Návštěva Hillary Clintonové v Indii však nebyla jen o společných vizích do budoucna a formálním utvrzením strategického partnerství. Během její návštěvy bylo také v oblasti bezpečnostních vztahů sjednáno několik smluv a obchodních dohod. Pro americké firmy s armádní technikou bylo dojednáno několik velkých zakázek v rámci indického pětiletého plánu na inovaci svého armádního vybavení. Důležitý průlom znamenaly zakázky na stavbu dvou jaderných reaktorů firmami Westinghouse a General Electric, jelikož se jednalo o první implementaci indicko-americké civilní nukleární dohody po jejím schválení na konci roku 2008. Obě země také podepsaly dohodu *Technology Safeguards Agreement* umožňující americkým firmám dodávat Indii komponenty pro její vesmírný program (U.S.-India Business Council 2009: 3).

Úspěch návštěvy a množství bilaterálních závazků z ní plynoucích značily návrat americké administrativy k pro-indické politice. Dle Teresity Schafferové (Schaffer 2009a) nová administrativa takto k Indii přistupovala na základě následujících předpokladů. Pro Spojené státy měla stále větší důležitost oblast Indického oceánu. Důležité však bylo zabránit dominanci jednoho silného státu v tomto regionu, proto Spojené státy musely nějakým způsobem spolupracovat se všemi klíčovými aktéry tohoto regionu, kterým Indie bezesporu je. Indie je jedna ze dvou rostoucích mocností tohoto regionu, disponuje největším námořnictvem v oblasti a čtvrtou největší armádou na světě, navíc se indické zájmy z velké části shodují s těmi americkými, proto se vzájemná spolupráce zdá vcelku logická. Indická pozice na mezinárodní scéně roste, pokud tak chtějí Spojené státy na globální úrovni prosazovat svou agendu, bez Indie se už v současnosti neobejdou. Poslední bodem, který Schafferová uvádí, je možnost stabilizování regionu. Indie disponuje jadernými zbraněmi v poměrně rizikovém prostředí, spoluprací s Indií v bezpečnostní politice můžou Spojené státy snížit riziko vzniku konfliktu.

6.1 Strategický dialog a Obamova návštěva Indie

V listopadu 2009 dostál indický premiér Singh svému slibu a navštívil Spojené státy. Přestože symbolická důležitost této cesty byla neoddiskutovatelná, v otázce posunu bilaterálních závazku se jednalo o zklamání. Oba lídři však společně prohlásili, že jejich strategická spolupráce je na dobré cestě a případné neshody jsou schopni vyřešit. Samotná návštěva vydala jasný signál, že Spojené státy o partnerství s Indií stojí a obavy vyvolané jednáním prezidenta Obamy z počátku roku nejsou třeba. Přesto se stále ozývaly hlasy obviňující Obamovu administrativu z diplomatické nedbalosti vůči Indii a vyjadřovaly značná znepokojení nad možností degradace Indie do pouhé regionální role skrze povyšování vztahů s Čínou (Kronstandt – Kerr 2011: 6).

Významný pokrok ve vztazích nastal v roce 2010. Spojené státy a Indie obnovily vzájemný Strategický dialog započatý už za administrativy George

Bushe mladšího. První z každoročních setkání se konalo v červnu 2010 a zúčastnilo se ho množství vysokých politických představitelů obou zemí, v čele s ministry zahraničních věcí Clintonovou a Krishnou. Prezident Obama v rámci prvního Strategického dialogu pronesl, že „vztah mezi Spojenými státy a Indií bude defininovat partnerství v 21. století“. Cílem dialogu bylo zhodnocení dosavadního pokroku, poskytnutí politického vedení a navržení nových oblastí vzájemné spolupráce. Společné prohlášení, které z dialogu vzešlo, z oblastí vzájemné spolupráce vyzdvihovalo především boj proti terorismu, regionální bezpečnost, non-proliferaci a obchod (Kronstandt – Kerr 2011: 6; Latif – Narang 2011).

Druhou důležitou událostí roku 2010 se stala Obamova návštěva Indie. Obama svou cestu po Indii začal 7. listopadu návštěvou Bombaje, kde uctil památku obětí teroristických útoku na hotel Taj Mahal Palace z roku 2008. Za zmínku stojí i Obamovo setkání s místními vysokoškolskými studenty, kde se mimo jiné řešila i palčivá otázka vztahů obou zemí k Pákistánu. Americký prezident prohlásil, že žádná jiná země by neměla mít takový zájem, aby byl Pákistán úspěšný, jako právě Indie. Jen nestabilní Pákistán, dle něj, přináší Indii potíže. Obamova cesta pokračovala do Nového Dillí. Nejvýznamnější zastávkou byla Obamova účast při zasedání indického parlamentu. Ve své řeči americký prezident pronesl, že americko-indické partnerství je založeno na třech společných cílech: podporování prosperity obou zemí, především prostřednictvím obchodu; zlepšování společné bezpečnosti bojem proti terorismu; posilování demokratických principů a lidských práv (Kronstandt – Kerr 2011: 7).

Nejvýznamnějším bodem Obamova proslovu se však stala otázka reformy Rady bezpečnosti OSN. Americký prezident vyjádřil Indii svou formální podporu ve snaze získat v Radě bezpečnosti stálé křeslo. „Dnes mohu říci, že se v příštích letech těším na reformovanou Radu bezpečnosti OSN, která bude zahrnovat Indii jako stálého člena,“ pronesl, načež následoval aplaus indického parlamentu (The White House 2010). Toto prohlášení v sobě neslo spíše

symbolickou hodnotu, neboť na cestě ke stálému členství v Radě bezpečnosti stojí řada překážek. Přestože se všichni stálí členové Rady bezpečnosti shodují, že by její struktura měla být změněna, aby více reflektovala současné rozložení sil ve světě, nedokážou se shodnout na tom, které státy by měly základnu stálých členů rozšířit. Spojené státy už dříve vyjádřily svou podporu Japonsku, nyní k němu přidaly i Indii. Jestliže se až do Obamovy cesty do Indie ozývaly názory, že americký prezident neklade na vzájemný vztah dostatečný důraz, po otevřeném podpoření Indie jako stálého člena Rady bezpečnosti tyto pochyby ustaly. Obama ve své podstatě uznal Indii jako rostoucí globální mocnost, která může počítat s podporou a partnerstvím Spojených států (Stolberg – Yardley: 2010).

Druhý strategický dialog, konaný v červenci 2011, se pro změnu přesunul do Nového Dillí. Ministryně Hillary Clintonová zdůraznila tři oblasti, ve kterých by se měla indicko-americká spolupráce primárně rozvíjet. První z nich byla oblast obchodu a investic. Dále se jednalo o bezpečnostní spolupráci, kde byl kromě námořní bezpečnosti opět vyzdvihován společný boj proti terorismu, třetím bodem byla civilní jaderná dohoda. Ve výsledném společném prohlášení zmínili představitelé obou zemí společný závazek spolupracovat v otázce vyřešení nestabilní situace v Afghánistánu. Oba státy také otevřeně vyzvaly Pákistán, aby se na svém území co nejdříve zapojil do stíhání teroristů, kteří jsou zodpovědní za teroristické v Bombaji z listopadu 2008. Důležité bylo prohlášení, že se obě země zavazují co nejdříve plně implementovat dohodu o civilní spolupráci (Kronstandt – Kerr 2011: 9–10). Druhý strategický dialog se tak více méně zaměřoval na stejná témata jako ten první, přesto však více prohloubil americko-indické partnerství. Za velký krok můžeme považovat společný nátlak na Pákistán v otázce terorismu, čímž Spojené státy značně riskovaly zhoršení vztahů s touto zemí.

I přes Obamovu návštěvu Indie a obnovu strategického dialogu se vzájemné vztahy v letech 2010 až 2012 nevyvíjely tak, jak by si obě země představovaly. Ekonomiky obou zemí stagnovaly, Indie byla pošpiněna

rozsáhlou korupční kauzou. Za značnou pasivitu z americké strany v roce 2012 mohla i vrcholící prezidentská kampaň. Jako největší problém se však ukázal indický zákon z roku 2010 o odpovědnosti za jaderné škody (*The Civil Liability for Nuclear Damage Act 2010*),[7] který v podstatě znemožňuje americkým firmám zapojit se do indického civilního jaderného programu a citelně se tak projevil na americko-indických vztazích (Inderfurth 2012). Dle tohoto zákona nese odpovědnost za nehodu nukleárních zařízení na indické půdě spíše dodavatel jaderných technologií, než provozující. V případě participace amerických firem při stavbě nukleárních zařízení v Indii a dodávání materiálu s tím souvisejících, by museli nést ohromnou zodpovědnost v případě nehody těchto zařízení. Tento zákon *de facto* zastavil americko-indickou spolupráci v této oblasti. Mnoho amerických pozorovatelů vyjadřovalo nad tímto aktem své rozhořčení, kritizovali Indii za to, že Spojené státy dohodou z roku 2008 pomohly Indii na cestě k jaderné mocnosti, zatímco Indie na oplátku znemožnila americkým firmám v této oblasti investovat. Zákon však postihnul i indické firmy, které se neodvažovaly nést celé finanční břemeno a vyhýbaly se tak novým projektům (Wolfgang 2014).

6.2 Vláda Nárendra Módího

V září 2013 se vydal na svou poslední návštěvu Spojených států premiér Manmóhan Singh. Již třetí vzájemné setkání Sigha a Obamy na té nejvyšší úrovni se neslo ve světle domácích problémů v obou zemích, Obamova administrativa řešila problémy se státním rozpočtem, Singhova vláda stále čelila nařčením z korupce. Také samotné indicko-americké vztahy na tom nebyly příliš dobře. V rámci strategického partnerství nenastal žádný znatelný posun, plné implementaci americko-indické civilní jaderné dohody stále bránil výše zmíněný indický zákon a rostla frustrace amerických firem z indických tržních bariér. Společné vyjádření, které ze schůzky obou lídrů vzešlo, se zabývalo především bojem proti terorismu, obranou spoluprací a obchodem (Muni 2013).

[7] The Civil Liability for Nuclear Damage Act 2010.

Posílení americko-indických vztahů, po nevýrazné politice posledních let vlády Manmóhana Singha, měl přinést vítěz voleb z května roku 2014 Nárendra Módí. Módí byl dlouhodobě považován za jednoho z nejschopnějších politiků v zemi, k jeho vládě tak bylo vzhlíženo se značnou nadějí. V minulosti se však Spojené státy k Módímu nestavěly příliš pozitivně. Důvodem byl incident z roku 2002, kdy se ve svazovém státu Indie, Gudžarátu, udál masakr asi jednoho tisíce muslimů ze strany hindského obyvatelstva. Módí stál v této době v čele Gudžarátu a Spojené státy ho obviňovaly, že za tuto násilnost nese přímou odpovědnost. Díky tomu měl Módí dlouhá léta zákaz vstupu na americkou půdu. Přístup Spojených států se prudce změnil s Módího vítězstvím v parlamentních volbách. Obama obratem Módímu osobně telefonicky pogratuloval a pozval nového premiéra na návštěvu Spojených států. Módí neváhal a pozvání přijal, termín byl stanoven na září 2014, oba lídři chtěli začít novou kapitolu indicko-amerických vztahů co nejdříve (Pant 2014: 93–97).

Módího vize se zakládala na zlepšení domácí politické situace, především zvyšováním efektivnosti parlamentu v prosazování zákonů, na nových ekonomických reformách a modernizaci indické obrany, čímž by přispěl i k dalšímu otevření Indie světu. Spojené státy vítaly Módího vizi zapojení indického domácího průmyslu do projektování a produkce obraných technologií a zařízení, neboť by se tak indicko-americký vztah v obranné oblasti mohl posunout ze stavu prodejce-nakupující do stavu společné produkce, společného vývoje a široké technologické výměny (Pant 2014: 100–102).

Módí navštívil Spojené státy v září 2014. Cesta vyvrcholila zastávkou ve Washingtonu a prvním vzájemným setkáním s prezidentem Obamou. Následné společné prohlášení kladlo důraz především na „sobě rovnou“ povahu indicko-amerického partnerství, mezi vyzdvihovanými tématy se objevila spolupráce v obranné technologii, obchodu, výzkumu, koprodukci a vývoji (Pant 2014: 107–108). Módího první setkání s Obamou sice nepřineslo v bezpečnostní oblasti žádné zásadní bilaterální dohody, nový premiér však svou poměrně brzkou návštěvou Spojených států dokázal, že mu na obnově strategického americko-

indického partnerství a rozvoji dalších vzájemných vztahů záleží. Pro Obamu to byla příležitost poprvé poznat nového indického premiéra, do jehož vlády je v rámci indicko-amerických vztahů vkládána velká naděje.

Jestliže Módího návštěva nepřinesla oběma zemím žádné konkrétní závazky, následující Obamova státní cesta do Indie už přišla s konkrétními výsledky. Americký prezident svou návštěvu Nového Dillí podnikl už v na konci ledna 2015, tedy jen tři měsíce po setkání s Módím ve Washingtonu. Bezpečnostní agenda byla tentokrát stěžejním tématem, oba lídři prohlásili, že usilují o novou úroveň obranných vazeb. Setkání vyústilo v obnovení americko-indické dohody o obraném rámci z roku 2005. Nová dohoda stanovující spolupráci na dalších deset má posílit bilaterální obranné partnerství prostřednictvím společných vojenských cvičení, důkladnější výměny zpravodajských informací a zvýšením úsilí v oblasti námořní bezpečnosti (DNA India 2015). Poprvé se však jádrem spolupráce stala kooperace ve vývoji a výrobě obranných technologií. To značí indickou potřebu transferu technologií a aktivnějšího zapojení domácího průmyslu. Indie se tak stala součástí skupiny národů, mezi které patří Japonsko, Spojené království a Tchaj-wan, s nimiž Spojené státy aktivně spolupracují na obranných technologiích. Pro Indii je to konečně cesta jak se oprostit od drahých armádních dovozů, které v minulosti tvořily přibližně 70% obranných výdajů (Patil 2015). Po dlouhé době tak v indicko-amerických obranných vztazích došlo ke znatelnému posunu, jenž by mohl značit možný počátek nové kapitoly strategického partnerství.

Ačkoliv byly do Obamovy administrativy vkládány velké naděje, udržet vzájemné vztahy Spojených států a Indie na úrovni, ve které je zanechal při svém odchodu z prezidentské funkce George Bush, se bohužel nepodařilo. Už počáteční ignorace Indie v prvních měsících roku 2009 naznačovala, že Obamova administrativa nebude na rozvíjení vzájemných vztahů klást takový důraz. Přestože následující rok, díky obnovenému strategickému dialogu a Obamově úspěšné návštěvě Indie, při které dokonce otevřeně Indii podpořil ve snaze získat stále křeslo Rady bezpečnosti OSN, zažehnal veškeré pochyby

o americkém nezájmu, problémy se pro změnu objevily na indické straně. Tím největším se stal indický zákon o zodpovědnosti za jadernou škodu, kterým Indie pozastavila jakýkoliv pokus o plnou implementaci zákona o jaderné civilní spolupráci, zákona, který se stal nejen vrcholem Bushovy administrativy, ale i dosavadních americko-indických obranných vztahů. Následovalo nevýrazné období, během kterého nedošlo, kromě pravidelně konaných strategických dialogů, v podstatě k žádným významnějším bilaterálním závazkům. Z velké části bylo toto pozastavení americko-indického strategického partnerství připisováno oslabující vládě Manmóhana Singha. Naděje na zlepšení situace se tak ubírali k aktuálně posledním volbám do indického parlamentu a očekávané nové vládě. Z voleb vzešel jako vítěz Nárendra Módí a vzájemné vztahy začaly doznávat značného zlepšení. Lídři obou zemí se během prvních devíti měsíců Módího úřadování setkali hned dvakrát, čímž vyslali jasný signál, že mají oba silný zájem na utužování americko-indického partnerství. Dosavadním vrcholem společné spolupráce se po Módího nástupu stalo obnovení americko-indické dohody o obraném rámci a její prodloužení na dalších deset.

Závěr

Konec studené války přinesl v mezinárodním systému mnoho změn. Sovětský svaz se rozpadl, svět přestal být členěn do soupeřících bloků, otevřely se nové možnosti pro spolupráci mezi státy, které během bipolárního konfliktu stály často na opačných stranách ideologického boje. Příkladem posledního jmenovaného je i spolupráce Spojených států amerických a Indické republiky. Úspěšné ekonomické reformy a ohromný populační potenciál dopomohly Indii ke statutu nové rostoucí mocnosti, díky čemuž se z ní stala země, o jejíž partnerství začaly mít Spojené státy značný zájem.

Cílem této práce byla analýza zahraniční politiky Spojených států amerických vůči Indické republice, se zaměřením na bezpečností dimenzi společných vztahů, v období od roku 1993 do počátku roku 2015. Předkládaná práce je koncipovaná jako jednopřípadová studie, kdy jsme si k dosažení cíle stanovili následující otázky: *Jaký byl přístup Spojených států amerických vůči Indii v bezpečnostní oblasti za administrativ prezidentů Billa Clintona, George W. Bushe a Baracka Obamy? Které události a faktory v tomto období zahraniční politiku Spojených států amerických vůči Indii ovlivňovaly?*

Samotné analýze však předcházely dvě kapitoly, zabývající se mocenským statutem obou zemí. V teoretické části jsme si představily několik pojetí dvou konceptů, u kterých jsme předpokládaly, že se k oběma zemím vážou. Pro Spojené státy jsme zvolili koncept světové mocnosti, pro Indii, jak už z názvu práce vyplývá, jsme zvolili koncept nové rostoucí mocnosti. V následující kapitole jsme aplikováním empirických dat potvrzovali, zda obě země výše zmíněné koncepty splňují či nikoliv. V obou případech jsme došly ke kladným závěrům, Spojené státy americké splňují charakteristiky světové velmoci, Indie splňuje vlastnosti nové rostoucí mocnosti.

První z výzkumných otázek naší analýzy se týkala přístupu Spojených států k Indii během jednotlivých amerických administrativ. Clintonova

administrativa začala budovat svůj vztah s Indií v podstatě od základu. Chyběly zde jakékoliv zásadní bilaterální závazky, neexistovala společná bezpečnostní agenda, ani zde nabyla žádná zkušenost s kooperací armádních složek. Tyto nedostatky se snažila Clintonova administrativa postupně řešit. Základ pro spolupráci v bezpečnostní oblasti byl vytvořen podpisem smlouvy *Agreed Minute on Defense Cooperation* v roce 1995. Později ke konci Clintonova funkčního období začaly vznikat společné pracovní skupiny pokrývající různá témata, od boje proti terorismu až po spolupráci v oblasti vesmírného a technologického výzkumu. Jiný přístup Clintonova administrativa prosazovala v otázce jaderných zbraní. Okamžité sankce po indických jaderných zkouškách z roku 1998 naznačovaly, že Spojené státy Indii v této oblasti nehodlají podporovat. Přestože Clinton svou non-proliferační politiku nezměnil, ke konci svého funkčního období se k této problematice začal stavět poněkud mírněji, kdy byl ochoten na dané téma vézt pravidelný dialog, skrze společné summity a setkání ministrů zahraničí obou zemí. Clintonova administrativa silně vyzdvihovala sdílené demokratické hodnoty a ideály, což byl pravděpodobně i jeden z důvodu, proč v kárgilském konfliktu Spojené státy nakonec podpořily právě Indii.

Prezident George W. Bush měl díky Clintonově politice značně lepší výchozí pozici, nicméně nutno podotknout, že právě jeho administrativa byla v budování lepších vztahů s Indií ta nejaktivnější. Indie byla Bushovou administrativou chápána jako ideální spojenec pro mocenské vyvažování Číny, zahájila tak kroky, jak posílit vzájemné bezpečnostní vztahy. Bushův přístup k jaderným zbraním se od Clintonovy politiky non-proliferace značně lišil. Nehodlal tlačit Indii k podpisu smlouvy CTBT, svou názorovou odlišnost demonstroval i svým záměrem vytvořit americký systém protiraketové obrany. Vrcholem jeho administrativy pak bylo vytvoření dohody o americko-indické civilní jaderné spolupráci, kterou *de facto* dopomohla Indii ke statusu jaderné mocnosti. Spolupráce, která byla za Bushovy administrativy označována jako „strategické partnerství“, byla dále rozvíjena především v armádní oblasti. Armády Spojených států a Indie podnikly mnoho společných cvičení, ať už se

jednalo o pozemní jednotky, námořnictvo nebo vzdušné síly. Důležitým gestem Spojených států bylo také odhodlání přispívat indické armádě americkými vojenskými technologiemi.

V porovnání s velmi aktivním přístupem administrativy George W. Bushe můžeme minimálně počátek úřadování Baracka Obamy v rámci indicko-amerického partnerství označit za nevýrazný. Ať už úmyslná či nechtěná ignorace Indie v rámci státních návštěv značila odklon od dosavadní pro-indické politiky. Toto počáteční zaváhání bylo naštěstí napraveno už v průběhu roku 2009, kdy ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonová podnikla cestu po Asii zaměřenou primárně na návštěvu Indie. Kromě představení plánu na rozšířenou americko-indickou spolupráci, v bezpečnostní oblasti zaměřenou na non-proliferaci, boj s terorismem a armádní spolupráci, došlo také k praktickým krokům prohlubující vzájemnou spolupráci. Dělo se tak skrze prodej armádní techniky a tvorbu zakázek pro americké firmy na stavbu jaderných reaktorů. Středobodem americko-indické spolupráce v bezpečnostní sféře se za Obamovy administrativy stalo obnovení každoročního strategického dialogu. Roky 2011 až 2013 však i přes probíhající strategické dialogy nepřinesly v bilaterálních závazcích obou zemí žádné zásadní změny, nejen bezpečnostní spolupráce tak uvízla na mrtvém bodě. Změna přístupu nastala až s novou vládou Nárendra Módího, která přinesla tolik potřebné oživení americko-indických vztahů. Znovuobnovený zájem Spojených států o Indii značila zvýšená frekvence setkávání lídrů obou zemí, kdy se Obama s Módím setkali v rozmezí čtyř měsíců hned dvakrát. Společné prohlášení o počátku nové etapy americko-indických vztahů deklarovali oba lídři podpisem nové smlouvy o obrané spolupráci v lednu tohoto roku.

Z naší analýzy vyplynulo, že přístup jednotlivých amerických administrativ v zahraniční politice vůči Indii byl poměrně odlišný. Clintonova administrativa se soustředila na pravidelná setkání a tvorbu bezpečnostní agendy pro budoucí spolupráci, v otázce jaderných zbraní však Indii nepodporovala a cílila k indickému podpisu smlouvy NPT. Bushův aktivní přístup zahrnoval co

největší možnou americko-indickou spolupráci a na rozdíl od Clintona Indii podporoval i v jaderné otázce. Obamova politika postrádala až na obnovený strategický dialog významnější posun v bilaterálních závazcích, značné naděje na zlepšení jsou však vkládány do spolupráce s novou indickou vládou.

Druhá výzkumná otázka se zabývala událostmi a faktory, které ve zkoumaném období ovlivňovaly zahraniční politiku Spojených států vůči Indii. U Clintonovy administrativy je třeba zmínit už samotné ukončení bipolárního konfliktu, díky kterému bylo konečně umožněno navázání bližších vztahů s Indií. Negativně se na americkém přístupu podílely indické jaderné testy z roku 1998. Spojené státy testy ostře odsoudily a okamžitě na Indii uvalily sérii sankcí. Tento postoj přetrval až do konce Clintonova funkčního období. V návaznosti na jaderné testy je třeba zmínit kárgilský konflikt. Přestože indicko-pákistánský konflikt probíhal přerušovaně už od vzniku obou států v roce 1947, ve střetu z roku 1999 proti sobě poprvé stáli aktéři disponující jaderným arzenálem. Hrozba nukleární války přinutila Spojené státy k rychlému jednání v podobě aktivní participace z pozice mediátora.

Prvním faktorem, který ovlivňoval Bushův přístup k Indii, byl pro Spojené státy stále větší strategický význam oblasti jižní Asie a přilehlého Indického oceánu. Bushova politika byla ovlivněna obavami z rostoucí Číny, strategii pro její vyvažování Bush nalézal právě v partnerství s Indií. Zcela zásadní vliv na americko-indické partnerství měly události z 11. září 2001. Teroristické útoky zasadily Bushově administrativě těžkou ránu a ovlivnily americko-indické vztahy dvojím směrem. Negativně se Indie stavěla k obnovenému americkému zájmu v Pákistánu, který se pro boj s teroristickými organizacemi působícími na afghánském území stal strategicky velmi důležitým. Zároveň se však následný boj proti terorismu stal jednou z nejdůležitějších oblastí americko-indické bezpečnostní spolupráce. Teroristické útoky v Indii z prosince 2001 navíc eskalovaly v další indicko-pákistánskou krizi a Spojené státy, podobně jako v případě kárgilské války za Clintonovy administrativy, musely odvracet hrozbu nukleárního střetu.

Není zřejmé, co stálo za počátečním přehlížením Indie Obamovou administrativou, následné státní návštěvy a obnovení strategického dialogu však značily, že nešlo o nic závažného. To pozdější stagnace vzájemných vztahů měla svou jasnou příčinu. Tou se stal indický zákon o odpovědnosti za jaderné škody z roku 2010, který výrazně zkomplikoval, ne-li přímo znemožnil, participaci amerických firem na civilních jaderných projektech. Tento zákon pozastavil finální fázi implementace dohody o civilní jaderné spolupráci, jež se stala vrcholem předchozí americké administrativy. Velkým dílem se na poměrně upadající vztahu podílela i slábnoucí vláda premiéra Singha, která se soustředila spíše na domácí problémy (nízký ekonomický růst, korupční skandály), než aby vkládala energie do prohlubování americko-indické spolupráce. Ačkoliv je poměrně brzy na posouzení, jak významným faktorem bude pro americko-indické vztahy nová indická vláda, během necelého roku Módího úřadování zatím došlo k znatelnému posunu směrem k lepším bezpečnostním vazbám.

Vztahy Spojených států amerických a Indie prošly za necelých sedmdesát let své existence, od vzniku nezávislé Indie, značnou proměnou. Především posledních dvacet let spolu obě země navazují poměrně úspěšné vztahy, které mají značný potenciál. Můžeme tak očekávat, že strategické partnerství nejvyspělejšího státu světa a nadějné rostoucí mocnosti bude mít v budoucnu na mezinárodní scéně silný vliv.

Seznam použité literatury a pramenů

BBC (2002). India-Pakistan: Troubled relations. *BBC* (http://news.bbc.co.uk/hi/english/static/in_depth/south_asia/2002/india_pakistan/timeline/default.stm, 8. 4. 2015).

Busines Info (2014). Indie: Zahraničně-politická orientace. *BusinessInfo.cz*. 1. 10. 2014 (http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-zahranicne-politicka-orientace-18276.html#sec1, 10. 3. 2015).

Buzan, Barry (2004). *The United States and the great powers: world politics in the twenty-first centrury* (Cambridge: Polity Press).

CIA (2014a). Country Comparison : GDP (Purchasing Power Parity). *The World Factbook* (https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html#in, 10. 3. 2015).

CIA (2014b). North America: United States. *The World Factbook* (https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html, 10. 3. 2015).

CNN (1998). U.S. imposes sanctions on India. Clinton urges Pakistan: Show nuclear restraint. *CNN* 13. 5. 1998 (http://edition.cnn.com/WORLD/asiapcf/9805/13/india.us/, 5. 4. 2015).

Deccan Herald (2015). Timeline: Indo-US civil nuclear agreement. *Deccan Herald*. 25. ledna 2015 (http://www.deccanherald.com/content/455651/timeline-indo-us-civil-nuclear.html, 16. 4. 2015).

Defense Industry Daily (2015). India's M-MRCA Fighter Deal: Finish Line in Sight? *Defense Industry Daily* 12. 1. 2015 (http://www.defenseindustrydaily.com/mirage-2000s-withdrawn-as-indias-mrca-fighter-competition-changes-01989/, 18. 4. 2015).

DNA India (2015). India, US renew their 10 year Defence Framework Agreement. *DNA India*. 25. 1. 2015 (http://www.dnaindia.com/india/report-india-us-renew-their-10-year-defence-framework-agreement-2055607, 22. 4. 2015).

Ereli, Adam (2004). United States - India Joint Statement on Next Steps in Strategic Partnership. *U.S. Department of State*. 14. 9. 2004 (http://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2004/36290.htm, 15. 4. 2015).

Global Firepower (2015a). Countries Ranked by Military Strength. *Global Firepower*. 4. 1. 2015 (http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp, 10. 3. 2015).

Global Firepower (2015b). United States of America Military Strength. *Global Firepower*. 4. 1. 2015 (http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=united-states-of-america, 10. 3. 2015).

Global Security (2012). Indo-Pakistani War of 1971. *GlobalSecurity.org.* 11. 5. 2012 (http://www.globalsecurity.org/military/world/war/indo-pak_1971.htm, 8. 4. 2015).

Guihong, Zhang (2003). US Security Policy towards South Asia after September 11 and its Implications for China: A Chinese Perspective. *Strategic Analysis* 27 (2), s. 145-171.

Gupta, Amit (2005). *The U.S.-India relationship: strategic partnership or complementary interests?* (Carlisle, Pennsylvania: U.S. Army War College).

Gupta, Amit (2012). *Global security watch-India* (Santa Barbara: Praeger).

Hart, Andrew F. – Jones, Bruce D. (2011). How Do Rising Powers Rise?. *Survival* 52 (6), s. 63–88.

Holsti, K. J. (1964). The Concept of Power in the Study of International Relations. *Background* 7 (4), s. 179–194.

Cheema, Mussarat Javaid (2013). International Community on Kargil Conflict. *A Research Journal of South Asian Studies* 28 (1), s. 85–96.

Chou, David S. (2005). U.S. Policy Toward India and Pakistan in the Post-Cold War Era. *Tamkang Journal Of International Affairs* 8 (3), s. 27–56.

Inderfurth, Karl F. (2012). U.S-India Relations in 201. *The Asia Foundation*. 18. 1. 2012 (http://asiafoundation.org/in-asia/2012/01/18/u-s-india-relations-in-2012/, 22. 4. 2015).

Jordaan, Eduard (2003). The concept of middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon* 30 (2), s. 165-181.

Kronstadt, K. Alan – Kerr, Paul K. et al. (2011). *India: Domestic Issues, Strategic Dynamics, and U.S. Relations* (Washington D.C.: Congressional Research Service).

Kronstadt, K. Alan (2005). *U.S.-India Bilateral Agreements in 2005* (Washington D.C.: Congressional Research Service).

Latif, S. Amer – Narang, Rajan (2011). U.S.-India Strategic Dialogue. *Center for Strategic and International Studies.* 18. 7. 2011 (http://csis.org/publication/us-india-strategic-dialogue, 19. 4. 2015).

Mearsheimer, John J. (2001). *The tragedy of Great Power politics* (New York: W. W. Norton & Company).

Minařík, David (2006). Vztahy Indie a USA – vztahy uznaných jaderných mocností?. *Global politics.* 7. 10. 2006 (http://www.globalpolitics.cz/clanky/indie-usa-vztahy, 20. 3. 2015).

Mohan, C. Raja (2000). India, U.S. to promote democracy in Asia. *The Hindu.* 17. 3. 2000 (http://www.thehindu.com/thehindu/2000/03/17/stories/02170003.htm, 8. 4. 2015).

Morrow, Daniel – Carriere, Michael (1999). The economic impacts of the 1998 sanctions on India and Pakistan. *The Nonproliferation* Review 6 (4), s. 1–16.

Muni, Sukh Deo (2013). Manmohan Singh Meets Obama: Firming up Indo-US Strategic Partnership. *Institute of South Asian Studies Insights* 231, s. 1–6.

Nye, Joseph S. (2004). *Soft power: the means to success in world politics* (New York: PublicAffairs).

OSN (2005). Svět jedná o otázce nešíření jaderných zbraní. *Informační centrum OSN v Praze*. (http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1069, 5. 4. 2015).

Pan, Esther – Jayshree Bajoria (2008). The U.S.-India Nuclear Deal. *The Washington Post.* 4. 9. 2008 (http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/09/04/AR2008090401614.html, 16. 4. 2015).

Pant, Harsh V. (2014). Modi's Unexpected Boost to India-U.S. Relations. *The Washington Quarterly* 37 (3), s. 93–112.

Patil, Sameer (2015). Business Underpins India-U.S. Defense Deal. *Worldpress.org*. 2. 2. 2015 (http://www.worldpress.org/Asia/4041.cfm, 22. 4. 2015).

Pham, J. Peter (2009). Ignoring India. *The National Interest*. 11. 2. 2009 (http://nationalinterest.org/article/ignoring-india-3004, 18. 4. 2015).

Piknerová, Linda – Šanc, David (2014). Předmluva. In: Piknerová, Linda – Šanc, David a kol., *Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému* (Praha: Dokořán), s. 7–13.

Riedel, Bruce (2003). *American Diplomacy and the 1999 Kargil Summit at Blair House* (Philadelphia: Center for the Advanced Study of India).

Rumsfeld Archive (2005). *New Framework For The U.S-India Defense Relationship* (http://library.rumsfeld.com/doclib/sp/3211/2005-06-

28%20New%20Framework%20for%20the%20US-India%20Defense%20Relationship.pdf, 15. 4. 2015).

Scott, David (2011). India's relations with the USA. In: Scott, David ed., *Handbook of India's International Relations* (London: Routledge), s. 243–252.

Schaffer, Teresita C. (2009a). Hillary Clinton's Visit to India. *Center for Strategic and International Studies*. 23. 7. 2009 (http://csis.org/publication/secretary-state-hillary-clinton%E2%80%99s-visit-india, 19. 4. 2015).

Schaffer, Teresita C. (2009b). *India and the United States in the 21st century: reinventing partnership* (Washington, D.C: CSIS Press).

Stolberg, Sheryl Gay – Yardley, Jim (2010). Countering China, Obama Backs India for U.N. Council. *The New York Times*. 8. 11. 2011 (http://www.nytimes.com/2010/11/09/world/asia/09prexy.html?_r=0, 19. 4. 2015).

Tammen, Ronald L. a kol. (2000). *Power transitions: strategies for the 21st century* (New York: Chatham House Publishers).

Tank, Pinar (2012). The concept of "rising powers". *Norwegian Peacebuilding Resource Centre.* 29. 6. 2012 (http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/aa7c23bf5887ab060f1af737a39a000a.pdf, 10. 3. 2014).

The White House (2010). Remarks by the President to the Joint Session of the Indian Parliament in New Delhi, India. *The White House*. 8. 11. 2011 (https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/11/08/remarks-president-joint-session-indian-parliament-new-delhi-india, 19. 4. 2015).

Tomar, Ravi (2002). India-US Relations in a Changing Strategic Environment. *Research Paper* 20, s. 1–46.

Twining, Dan (2009). A U.S. Asia strategy for Hillary Clinton's trip. *Foreign Policy*. 15. 2. 2009 (http://foreignpolicy.com/2009/02/15/a-u-s-asia-strategy-for-hillary-clintons-trip/, 18. 4. 2015).

U.S.-India Business Council (2009). USIBC Update September 2009. *U.S.-India Business Council* (http://www.usibc.com/sites/default/files/newsletters/0909usibcnewsletter.pdf, 18. 4. 2015).

United Nations (2015). Troop and police contributors. *United Nations* (http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml, 10. 3. 2015).

Visingr, Lukáš (2006). USA a Indie: Strategické partnerství. *natoaktual.cz.* 9. 3. 2006 (http://www.natoaktual.cz/na_analyzy.aspx?c=A060309_082851_na_analyzy_m02, 18. 4. 2015).

Volgy, Thomas J. et al. (2011). Major Power Status in International Politics. In: Volgy, Thomas J. a kol., *Major powers and the quest for status in international politics: global and regional perspectives* (New York: Palgrave Macmillan), s. 1–26.

Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of international politics* (Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company).

Weiss, Leonard (2010). India and the NPT. *Strategic Analysis* 34 (2), s. 255–271.

Wolfgang, Ben (2014). Nuclear liability laws strain U.S.-India energy policy. *The Washington Times.* 30. 9. 2014 (http://www.washingtontimes.com/news/2014/sep/30/nuclear-liability-laws-strain-us-india-energy-poli/?page=all, 22. 4. 2015).

Zákravský, Jiří (2014). Indie. In: Piknerová, Linda – Šanc, David a kol., *Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému* (Praha: Dokořán), s. 75–95.

Resumé

After the end of the Cold War, the international system had to face many changes. One of these changes was the emergence of new rising powers, which could not fully implement their interests during the bipolar conflict. The topic of this bachelor thesis is the foreign policy of the United States of America towards the new rising power – India. The aim of this work is to analyze the foreign policy of the United States of America towards India with focus on the security dimension of joint relations in the period from 1993 to early 2015.

The theoretical part introduces two concepts that are related to the power status of both countries. The first one is concept of great power; the second one is concept of new rising power. In the next part, we apply these concepts to both countries to confirm or disprove their power status.

The last part is the analysis of the foreign policy of the United States towards India. Firstly, we describe the historical background of the Indo-Pakistani conflict and the Indo-American relations until the end of the Cold War. Then, we focus on the events and factors that influenced US policy towards India during the administration of Bill Clinton, George W. Bush and Barack Obama. The emphasis is given to the security cooperation and important events that have influenced this area.

The interrelationship of the United States and India in the course of last 22 years has undergone a major transformation. Each administration had a slightly different approach, but the development of mutual relations is still characterized as highly positive. Deepening strategic partnership of these states has huge potential to affect international system in the future.

Přílohy

Příloha č. 1: Graf předpovědi podílu ekonomik rozvinutých zemí a rostoucích mocností na celkovém světovém HDP

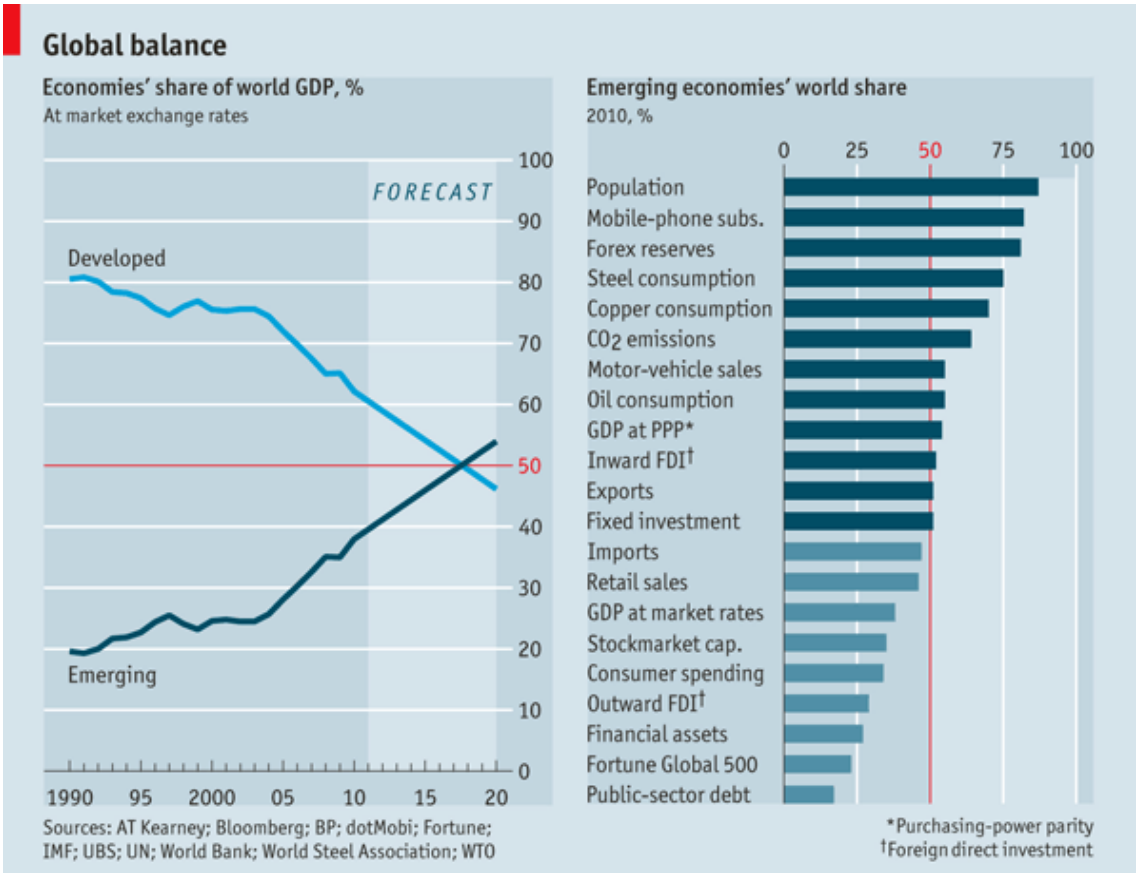

Zdroj: The Economist (2011). Emerging vs developed economies: Power shift. *The Economist*. 4. 8. 2015 (http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/08/emerging-vs-developed-economies, 17. 4. 2015).

Příloha č. 2: Mapa rozdělení Kašmíru k roku 2003

Zdroj: University of Texas at Austin (2015). The Disputed Area of Kashmir 2003. *University of Texas at Austin* http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/kashmir_disputed_2003.jpg, 17. 4. 2015).